

БАЙРАК АЛІСА ВОЛОДИМИРІВНА

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАУЗАТИВНИХ ВІДНОСИН У
РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА
УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

035 ФІЛОЛОГІЯ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Каузативність у дієслівній категоріальній системі англійської та української мов.....	6
1.1. Поняття причинно-наслідкових відносин в лінгвістичних дослідженнях.....	6
1.2. Каузативність у мові: типологія та класифікація каузативних конструкцій.....	9
1.3. Засоби передачі каузативного значення в англійській та українській мовах.....	16
1.4. Каузативні дієслова як спосіб вираження причинно-наслідкових відносин в англійській мові.....	22
1.5. Особливості функціонування каузативних дієслів в зіставлених мовах.....	30
Висновки до 1 розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. Засоби вираження каузативних відносин в англійській та українській мовах.....	36
2.1. Синтаксичний засіб вираження каузативних відносин в англійській та українській мові.....	36
2.1.1. Загальні питання синтаксичного каузатива.....	36
2.1.2. Маркерні одиниці каузативності та їх характеристики.....	37
2.2. Міжмовні семантико-синтаксичні моделі категорії каузативності в сучасній англійській та українській мовах.....	61
Висновки до 2 розділу.....	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Категорія каузативності привертає увагу багатьох лінгвістів. Проте, існує велика кількість проблем і питань, пов'язаних з вивченням феномена каузації і її перекладом. Англійські каузативні конструкції становлять великий дослідницький інтерес, традиційно дане явище розглядають з точки зору причинно-наслідкових відносин.

Протягом останніх десятиліть у філологічних науках спостерігається підвищений інтерес до порівняльно-зіставних і типологічних досліджень, що обумовлено інтенсифікацією міжетнічних, соціокультурних і мовних контактів.

Зіставно-типологічне вивчення мов різних систем сприяє виявленню раніше непомічених явищ в структурі та функціонуванні окремих мов, дозволяє побачити загальне і особливе, що утворюють в сукупності субстрат мовної свідомості і відбиваються в мовній картині світу.

Для виявлення типологічних подібностей і відмінностей в структурі та функціонуванні мов різних систем доцільно розглядати конкретні категорії, наявність і достовірність яких підтверджується незаперечними фактами мовних структур певного типу. У зв'язку з цим розгляд категорії каузативності як лінгвістичного феномена в англійській та українській мовах є одним з важливих питань загального та зіставно-типологічного мовознавства.

Лінгвістичний аналіз категорії каузативності залежить від всебічного виявлення системних властивостей кожної з зіставляючих мов, а також від застосування єдиного методу лінгвістичної інтерпретації, одних і тих же класифікаційних критеріїв і термінологій.

На матеріалі різних мов до проблеми каузативних відносин зверталися: Ч. Філлмор, Дж. Лайонз, В.А. Белошапкова, Ю.Д. Апресян, А. Вежбицька, Т.А. Кільдибекова, Л.І. Куликов, В.П. Недялков, Н.К. Онипенко, О.В. Падучева, Т.А. Яценко та на матеріалі англійської мови каузативність досліджували Г.Г. Сильницький та Б. Комбрі.

У даній роботі розглядається категорія каузативності, об'єктивно існуюча

в природі, у взаєминах людей, концептуалізуються і відображається в мові, і основні вербальні засоби і способи реалізації каузативних відносин в англійській і українській мові. До вербальним засобам і способам вираження каузативних відносин можна підійти на основі дослідження рівневих і/або межрівневих відповідностей. У роботі обґрунтовується міжрівневий підхід до дослідження засобів і способів вираження каузативних відносин.

Актуальність роботи визначається потребою уточнення лінгвального статусу категорії каузативності, з'ясування засобів вираження каузативних відношень на різних мовних рівнях та їх перекладу.

Метою моєї роботи є дослідження мовних засобів вираження каузативності в англійській мові та її відтворення під час перекладу українською мовою.

Для досягнення мети необхідно виконати такі **завдання**:

- розкрити зміст поняття «каузативність»;
- зіставити існуючі точки зору на теорію каузатива в типологічному аспекті, які відображають стан дослідженості цієї проблеми за даними зіставлених мов;
- виявити основні типи каузативних конструкцій;
- визначити лінгвістичний статус і місце категорії каузативності серед інших дієслівних категорій, семантичний зміст каузативних дієслів;
- порівняти каузатив в англійській та українській мовах;
- дослідити каузативні дієслова та їх типи в англійській мові;
- визначити особливості перекладу каузативних конструкцій з англійської на українську мову.

Об'єктом дослідження є різнорівневі структури зіставних мов, що виражають каузативні відносини.

Предметом дослідження є особливості перекладу каузативних конструкцій у різноструктурних мовах.

Методи дослідження: лінгвістичне спостереження, лінгвістичне

зіставлення, контекстний та компонентний аналіз каузативу, універсальний метод порівняння, методи концептуально-семантичного і контекстуального аналізу, дистрибутивний і статистичний методи.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній вперше робиться спроба системного зіставно-типологічного опису категорії каузативності і каузативних відносин на матеріалі двох різноструктурних мов. У ній розглядаються каузативні дієслова і мовні структури з семантикою каузативності в англійській та українській мовах: пропонується класифікація каузативних дієслів, при цьому аналізуються критерії їх граматичного варіювання, ступеня реалізованої ними каузації.

Практична значимість дипломної роботи полягає в наступному використанні накопиченого матеріалу в практичних цілях, що значно полегшує переклад каузативних конструкцій з англійської на українську мову.

Структура: дипломна робота складається з N сторінок і включає вступ, два розділи, висновки та список використаної літератури.

Ключові слова: каузативна конструкція, каузація, категорія каузативності, перекладацька трансформація.

РОЗДІЛ 1

КАУЗАТИВНІСТЬ У ДІЄСЛІВНІЙ КАТЕГОРІАЛЬНІЙ СИСТЕМІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

1.1 Поняття причинно-наслідкових відносин в лінгвістичних дослідженнях

Вивчення каузативних відношень привертає увагу багатьох лінгвістів, які досліджують каузативність на матеріалі різних мов. Порівняльно-зіставні дослідження в цій сфері сприяють встановленню як загальних (універсальних), так і розрізняльних (унікальних) закономірностей розвитку, становлення і функціонування різних мов. Всі дослідники підкреслюють значущість каузативності, як універсальної понятійної категорії в мові будь-якого типу.

Основу сучасного мовознавства становить функціонально-семантичний підхід до вивчення мовних явищ, тому дослідження таких категорій, як каузативність, викликає неослаблений інтерес, що підтверджено низкою монографій і статей [4, 23].

Незважаючи на велику кількість досліджень, поняття «каузативність» залишається суперечливим у зв'язку з відсутністю спільних принципів тлумачення лінгвістичних категорій у лексиці та граматиці. Це приводить до того, що один і той самий термін, наприклад, функціонально-семантична категорія й функціонально-граматична категорія, яка має тлумачення: як функціонально-семантична категорія, як реалізація причинно-наслідкових відношень, як мотивація вияву ознаки.

Філософське трактування категорії каузальності (причиновості) стосується насамперед наявності в навколишній дійсності причинно-наслідкової залежності, яка існує суб'єктивно (у свідомості людини) і об'єктивно (у подіях і явищах реального світу). Каузативність пов'язана із філософським поняттям каузальності. Згідно з каузальним законом буття кожне явище має свою причину й одночасно є причиною іншого явища, оскільки ніщо

не з'являється безпричинно.

Каузативні відношення мають давню історію вивчення на матеріалі різних мов. Зарубіжні та вітчизняні дослідження, присвячені цій проблемі в цілому або окремим питанням, відображають розгляд її в таких аспектах: історичному, логічному, універсально-типологічному, лексико-семантичному, формально-граматичному, функціонально-граматичному, функціонально-комунікативному, функціонально-семантичному, когнітивно-прагматичному та ін.

На матеріалі різних мов до проблеми каузативних відносин зверталися: Ч. Філлмор, Дж. Лайонз, В.А. Белошапкова, Ю.Д. Апресян, А. Вежбицька, Г.О. Золотова, С.Д. Кацнельсон, Т.А. Кільдибекова, Л.І. Куликов, В.П. Недялков, Н.К. Онипенко, О.В. Падучева, Т.А. Яценко та ін. На матеріалі англійської мови каузативність досліджували Г.Г. Сильницький та Б. Комрі [29, 42].

В українському мовознавстві каузативність, як мовна категорія, не знайшла однозначного витлумачення, складові семантики цієї категорії описані частково. Досі окремі виражальні засоби категорії «причина і наслідок» були об'єктом різних досліджень [23, 46]. У працях мовознавців знайшли відображення такі аспекти проблеми каузативності в українській мові: прийменники причини (Н.М. Бурдаківська, З.І. Іваненко, І.А. Щукіна), дієслова певних лексико-семантичних груп із компонентом «каузація» (О.Ю.Грипас, О.В. Мартіна), моделі словотвірного каузатива (А.А. Пузік, І.В. Ступак).

Тлумачення каузативності, як функціонально-семантичної або функціонально-граматичної категорії базується на тому, що вона взаємодіє як з лексичними, так і з граматичними категоріями.

На думку Т.А. Кільдибекової «...каузативність має «вихід» у функціонально-семантичні категорії результатива, суб'єктно-об'єктних відношень». Для того щоб окреслити межі категорії каузативності в мові, треба насамперед визначити коло перетину із суміжними граматичними категоріями

– перехідність і стан [10, 75].

Каузативність безпосередньо пов'язана з перехідністю, оскільки перехідність є обов'язковою ознакою каузативного дієслова. Хоча опозиція «каузативне дієслово – його некаузативний корелят» спирається на опозицію «перехідне дієслово – неперехідне дієслово», між ними не існує взаємно-однозначної відповідності. Поняття перехідності значно ширше, ніж поняття каузативності.

А.А. Уфимцева зараховує до попередніх дієслів суб'єктно-об'єктні та об'єктно-суб'єктні дієслова: перехідні й каузативні дієслова називають дію, яка спрямована на об'єкт. Перша група дієслів характеризується орієнтацією дієслівної семантики на характеристику суб'єкта. Їх семантичною особливістю є те, що вони виражають дію, замкнуту в суб'єкті, наприклад, дієслова типу слухати, бачити, читати. У дієслів такого типу сема суб'єктності домінує на об'єктності. Дія, названа дієсловами, не призводить до зміни об'єкта, тобто в них відсутня результативна семантика [5, 60].

Другій групі перехідних дієслів (об'єктно-суб'єктним) притаманна направленість дієслівної семантики на характеристику об'єкта, наприклад, будувати, ремонтувати, варити, цементувати. Дія таких дієслів не тільки спрямована на об'єкт, а й повністю охоплює його, тобто об'єкт є кінцевим результатом дії. Отже, у семантиці дієслів другої групи превалює сема об'єктності. Утім, не кожне перехідне дієслово має каузативну сему. Категорія каузативності охоплює ту частину перехідних дієслів, які реалізують причинно-наслідкові відношення.

Категорія каузативності також перехрещується зі змістом категорії стану, тому що вони виражають суб'єктно-об'єктні відношення. Однак категорія каузативності й стану є різними за своєю суттю: каузативність виражає причинно-наслідкові відношення, стан – це формальне вираження відношень між дією та його актантами – суб'єктом і об'єктом. Категорія каузативності об'єднує дві функціонально-семантичні сфери дієслівної лексики: спонукання,

яке виражають перехідні дієслова, і наслідок, названий їх корелятом, тобто каузація виражає причинно-наслідкові відношення.

Основоположними термінами у руслі дослідження категорії каузативності також є поняття «каузативна ситуація» та «каузативна конструкція». Каузативна конструкція є мовною моделлю передачі каузативної ситуації – макроситуації, що складається мінімум із двох мікроситуацій, пов'язаних між собою відношенням спричинення, або каузації. Каузативна конструкція має такі три елементи:

- 1) антецедент (каузувальна мікроситуація, яка містить предмет антецедента або каузатор та казувальний стан);
- 2) консеквент (каузована мікроситуація, яка об'єднує предмет консеквента, або об'єкт каузації, та казуваний стан);
- 3) відношення каузації, яке пов'язує антецедент і консеквент.

Каузативна ситуація реалізована конструкціями із причинно-наслідковими відношеннями, які постають між істотами (особами), предметами, явищами, діями, подіями, процесами та станами [30, 24].

Отже, вивчення категорії каузативності відображає причинно-наслідкові відношення і є однією з основних понять у логіко-філософській картині світу, оскільки все, що існує в дійсності, перебуває в діалектичному взаємозв'язку. Лексико-семантична категорія каузативності представлена багатьма способами вираження, які знаходяться на лексичному, морфологічному й синтаксичному рівнях.

1.2. Каузативність в мові: Типологія та класифікація каузативних конструкцій

Прийняте Аристотелем розмежування чинників, що породжують наслідок, і чинників, яким функція породження приписується говорящим, зумовило поділ мовних способів подання причинно-наслідкових відносин на

два великі класи, зумовило наявність в мові проспективних і ретроспективних версій причинності. Версією причинності тут називається спосіб представлення говорящих двох причинно співвіднесених "мікроситуацій" (в іншій термінології, "подій", або каузативної ситуації). (При цьому мається на увазі не універсальна розумова категорія, що відображає все різноманіття способів породження причиною слідства, яке вже освоєно (і буде освоєно) людським розумом, а мовна версія причинності, що відображає властиві для даної мови способи подання каузативної ситуації).

Уточнення вимагають терміни "мікроситуації" і "подія". Терміни "мікроситуації" і "подія" синонімічні лише частково: в обох визначеннях каузативного ситуації вони позначають об'єктивну даність, мінімально достатню для породження висловлювання. Але якщо в першому випадку ця даність розуміється як будь-який "стан речей", поєднане з іншим "станом речей" відносинами заподіяння і тим самим входить в каузативного ситуацію, то в другому - мається на увазі зв'язок двох динамічних ситуацій [20, 97].

Отже, подія розуміється як "стан речей", локалізована на тимчасовій осі. Таке розуміння йде від філософського визначення події як моменту переходу від одного стану системи до іншого: зміна буття однієї системи зумовлює зміну буття іншої системи. Вважається правильним і друге визначення каузативного ситуації, є всі підстави для використання терміна "мікроситуації". Це підстава полягає в тому, що мова має достатню кількість синтаксичних конструкцій, що представляють більше ніж "двосоставний" (що складається з двох подій) відрізок причинно-наслідкового ланцюжка: наприклад, коли подія-причина позначена через її зв'язок з незмінною властивістю суб'єкта цієї події.

Американський лінгвіст М. Сібатані так формулює умови, при яких відносини між подіями кваліфікуються як каузативні [35, 134]:

1) Залежність між двома подіями така, що мовець вважає, що наступ каузованої події відбувається під час T2, яке настає після T - часу каузуючої події.

2) Залежність між каузованими і каузуючими подіями така, що мовець вважає, що наступ каузованої події повністю залежить від каузуючої події. Залежність двох подій в даному випадку повинна бути такою, щоб вона дозволяла мовцю робити висновок про те, що каузована подія не мала б місця в той конкретний час, якщо не мало б місця каузуюча подія... ". Так вибір однієї з мовних версій причинності ставиться в пряму залежність від точки зору мовця, пізнавшого цю каузативну ситуацію.

Існування різних положень справ в часі і просторі щодо даної каузативної ситуації (різних точок зору) обумовлює розподіл всіх версій причинності на проспективні і ретроспективні. Перші припускають уявлення каузативної ситуації з точки зору безпосереднього спостерігача: суб'єкт пізнає "бачить", як один суб'єкт (каузатор) впливає на інший (іншого), і повідомляє про це:

1) *She made him feel as if he owned her (Dreiser).* - *Вона дала йому зрозуміти, як ніби вона належить йому.*

2) *He led her into the other room and made her sit down and tell him where things were (Abrahams).* - *Він повів її в сусідню кімнату, посадив, став питати, де що лежить.*

Хто говорить відтворює в мові все те, що він сприймає (сприймав), являє слухачеві всі компоненти каузативної ситуації, відображає їх у своїй промові (як в дзеркалі), "не вмикаючи" свого логічного мислення, показує слухачеві каузативну ситуацію в об'єктивному порядку проходження її складових (від причини до слідства). Це - причинно-наслідкові зв'язки в момент заподіяння, породження причиною слідства. Каузативна конструкція (синтаксична структура, яка виражає каузативну ситуацію) відноситься до реальних відносин заподіяння так само, як слово відноситься до свого денотату, тобто називає його.

"Назвати" каузативну ситуацію - це значить уявити процес заподіяння таким чином, як він відбувається в об'єктивній дійсності. Для цього способу представлення каузативної ситуації в мові призначені пропозиції з

каузативними дієсловами [38, 201].

Другий клас версій причинності пов'язаний з процесом встановлення причинно-наслідкових відносин. "Встановити" - це значить знайти невідому причину відомого слідства. Хто говорить, бачачи щось, передбачає, що воно небеспричинно, що ця подія є результатом попереднього і пов'язаного з цією подією, є результатом заподіяваного впливу. Каузативна конструкція, в якій втілюються ці знання, виражає не проспективний в часі процес заподіяння, а процес пошуку причини, її пізнання:

1) ...- *thought which sickened and at the same time caused him to hesitate about how to proceed (Dreiser) . - '... ця думка була йому огидна, і вона змусила його сумніватися, як бути далі'.*

Два способи представлення каузативного ситуації відповідають двом можливим способам визначення місця даної події в ряду інших, пов'язаних з ним подій, його місця у часовій послідовності подій. Це місце може бути визначено лише двома способами: вказівкою на попередні події або вказівкою на наступні події. А звідси логічним виявляється висновок про те, що мовні засоби вираження міжподійних зв'язків повинні характеризуватися або спрямованістю в минуле, або спрямованістю в майбутнє.

Каузативна конструкція – це така конструкція, яка має спонукальне значення, тобто суб'єкт спонукає когось виконати дію, а не виконує її самостійно [12, 6].

Каузативні конструкції бувають зв'язковими та незв'язковими. Якщо засіб каузації виражається не в якому-небудь дискретному елементі каузативної конструкції, а в усій граматичній конструкції в цілому, то така каузативна конструкція називається незв'язковою [8, 203].

Проте, засіб каузації може знаходити вираження у визначеному дискретному елементі каузативної конструкції. Такий елемент називається каузативною зв'язкою, а конструкція даного типу – зв'язково, на відміну від конструкції попереднього типу.

За ознакою співвіднесеності каузативних зв'язок зі службовими чи повнозначними частинами мови в англійській та в українській мовах розрізняють службові та повнозначні зв'язки [7, 19].

Службові каузативні зв'язки бувають:

- 1) сполучні;
- 2) прийменникові.

У сучасних, як англійській, так і українській мовах існує порівняно невелика кількість прийменників, що мають лише каузальне значення. В українській мові існує 5 активно функціонуючих прийменників:

- 1) від + род. в.;
- 2) через + зн. в.;
- 3) за + зн. в.;
- 4) за + ор. в.;
- 5) ради + род. в.

а також 9 маловживаних:

- 1) із-за + род. в.;
- 2) на + зн. в.;
- 3) перед + ор. в.;
- 4) під + ор. в.;
- 5) під + зн. в.;
- 6) під + род. в.;
- 7) по + м. в.;
- 8) при + м. в.;
- 9) у (в) + м. в.

Крім перелічених, засвідчується група вторинних причинних прийменників, зокрема: внаслідок, у результаті, завдяки, у зв'язку з, з огляду на, з приводу, з нагоди.

В англійській мові з причинним значенням використовуються прийменники: because of, for, with, from, thanks to, by [34, 34].

Повнозначні зв'язки поділяються на:

- 1) іменні;
- 2) дієслівні.

Група напівдопоміжних дієслів в аналізованих мовах є досить об'ємною; разом із допоміжними каузативними дієсловами *to have, to get* вони утворюють багату відтінкову палітру різновидів значення аналітичного каузативу, а саме:

- 1) чиста каузація (викликати, *cause*);
- 2) каузація з відтінком примусу (змушувати, примушувати, приневолювати, силувати; *make, cause, compel, force, urge, impel, induce*);
- 3) каузація з відтінком прохання (просити, вмовляти, благати, молити, заклинати; *ask, beg, inquire, entreat, implore, plead, beseech*);
- 4) каузація з відтінком наказу, команди, розпорядження (наказувати, командувати, веліти, розпоряджатися; *order, command, tell*);
- 5) каузація з відтінком поради, пропозиції, запрошення (пропонувати, запрошувати, закликати, радити, рекомендувати, пропонувати, підказувати; *advise, recommend, prescribe, guide, instruct, counsel, advocate, suggest, prompt*);
- 6) каузація з відтінком дозволу / заборони (благословляти, давати право; давати, дозволяти, допускати, санкціонувати, боронити, забороняти; *allow, let, permit, sanction, grant, consent*);
- 7) спонука (підбивати, підштовхувати, понукати, приневолювати, спонукати, спонукувати, схилити, тягнути, штовхати; *force, push, urge*);
- 8) допомога / перешкода (допомагати, сприяти, зарадити; *promote, favour, facilitate, assist*; перешкоджати, заважати; *hinder, impede, prevent, stop, keep*).

Поняття «каузативність» включає різноманітне коло мовних явищ: від конструкцій з агенсом-особою, який впливає на особу/предмет і викликає реакцію з боку останнього, до конструкцій, що виражають причинно-наслідкові

відношення [12, 47]. Іншими словами, семантика каузативності розглядається з двох точок зору:

- 1) онтологічної – крізь поняття «причинності» / «спричинення»;
- 2) прагматичної – як «спонукання».

В останньому випадку, залежно від обмежень на інтенціональність каузатора, результативність каузативного впливу, семантики каузативної дії, під каузативними розуміються конструкції, де як агенс виступає особа.

Поняття каузативності пов'язано з вираженням причинно-наслідкових відношень у мові, тобто коли одна дія є причиною виникнення іншої дії або стану.

Каузативними називаються конструкції, що мають спонукальне значення, тобто суб'єкт не виконує дію сам, а спонукає когось до її виконання. Також такі конструкції можна визначити як словосполучення зі спонукальною семантикою, що мають кілька компонентів та утворюють складний додаток.

Типова каузативна конструкція має три компоненти: дієслово-присудок, додаток (іменник чи займенник) та третій елемент, який зазвичай називається об'єктним предикативним членом. Або ж можуть існувати каузативні конструкції з чотирма компонентами (дієслово + додаток + прийменник + інфінітив або герундій).

Каузативні конструкції можна класифікувати за двома принципами:

- 1) в залежності від дієслова, що керує конструкцією бувають конструкції з каузативним та з не каузативним дієсловом;
- 2) в залежності від кількості компонентів конструкції поділяються на трьохчленні та чотирьохчленні.

Таким чином, каузативні конструкції становлять великий дослідницький інтерес, оскільки існує потреба уточнення лінгвального статусу категорії каузативності, з'ясування засобів вираження каузативних відношень на різних мовних рівнях та їх перекладу, традиційно дане явище розглядають з точки зору причинно-наслідкових відносин.

1.3. Засоби передачі каузативного значення в англійській та українській мовах

У перекладознавчому аспекті проблема каузативності майже не досліджувалася українськими науковцями. У кожному підручнику з граматичних особливостей перекладу кілька сторінок, а то й абзаців, присвячено перекладу каузативних конструкцій, але глибше ця тема, на жаль, майже не розглядається (одним із винятків є наукові статті О.Л. Ящук) [27, 40]. Це зумовлює актуальність дослідження, оскільки існує потреба уточнення лінгвального статусу категорії каузативності, з'ясування засобів вираження каузативних відношень на різних мовних рівнях та їх перекладу.

Універсальна типологічна категорія каузативності характеризується широким набором способів вираження в різноструктурних мовах (лексичних, словотворчих, морфологічних, синтаксичних):

1) лексичний спосіб:

передбачає наявність опозиції некаузатив / каузатив, яка виражається протиставленням різнокореневих морфем, наприклад:

die – «умирати», kill – «вбивати».

Останнє дієслово в кожній парі є семантичним каузативом. Такий спосіб вираження каузативного значення називають також суплетивним;

2) словотвірний спосіб:

творення каузативних дієслів відбувається від мотиваційних основ, різних за частиномовною належністю, за допомогою словотворчих засобів;

3) морфологічний спосіб:

утворення каузативних дієслів від некаузативних за допомогою зміни кореневої голосної, наприклад:

пити – поїти;

4) синтагматичний спосіб:

опозиція некаузатив / каузатив виражається протиставленням неперехідного та перехідного вживання одного й того самого дієслова, наприклад:

boil – «кип'ятити» та «кипіти»;

5) аналітичний спосіб:

відбувається за допомогою аналітичних конструкцій – каузативне дієслово – зв'язка, наприклад:

(force – «змушувати», induce – «спонукати», «змушувати» тощо) + дієслово.

У такому творені до значення вихідного дієслова додається сема каузації, яку можна описати як «робити так, що...».

В українській мові, на відміну від англійської, стрижневими словами у передачі причинних відношень, тобто повнозначними зв'язками, можуть виступати іменники і прислівники. Проте, з усіх морфологічних типів каузативний зв'язок особливий інтерес представляє дієслівна зв'язка [18, 10].

Каузативні конструкції в українській мові – трьочленні, в англійській мові каузативні конструкції бувають як трьочленні, так і чотирьочленні.

В англійській мові каузативні конструкції функціонують у чотирьох різновидах:

- 1) напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + інфінітив (to order, to force, to command).

Наприклад: *He ordered me to leave the house.*

- 2) допоміжне каузативне дієслово (to have/ to get) + об'єкт каузації + інфінітив.

Наприклад: *You must get all the children to go to sleep.*

- 3) допоміжне каузативне дієслово (to have/ to get) + об'єкт каузації + Participle I/II.

Наприклад: *It is difficult to have this image downloaded. Here we will have some errors occurring.*

- 4) напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + прийменник + іменник.

Наприклад: *He intimidated me into submission.*

Синтаксичні каузативні конструкції в українській мові функціонують також у чотирьох різновидах:

- 1) напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + інфінітив.

Наприклад: «*Батьки наказували мені мити посуд*».

- 2) напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + прийменниково-іменникова сполука.

Наприклад: «*Батьки спонукали мене до чистоти*».

- 3) напівдопоміжне каузативне дієслово + пряма мова.

Наприклад: «*Вчися, студенте*».

- 4) напівдопоміжне каузативне дієслово + підрядне додаткове або підрядне мети зі сполучником «щоб».

Наприклад: «*Батько благав мене, щоб я вчилася*».

Саме різноструктурність української та англійської мов обумовлює специфічні риси, які проявляють каузативні дієслова при вираженні універсального значення каузативності. Різниця в структурі каузативних конструкцій також впливає на їх переклад з однієї мови на іншу, тому без використання перекладацьких трансформацій обійтися неможливо.

Особливості перекладу каузативних конструкцій залежать також від жанру та стилю тексту [4, 38]. При перекладі каузативних конструкцій в художній літературі, важливо передати експресивний елемент, в той час, як при перекладі каузативних конструкцій в науково-технічних текстах головним є передати зміст тексту, що перекладається.

Семантико-граматичний аналіз значень слів відкриває, в них релевантні в граматичному відношенні категоріальні ознаки. Категоріальні ознаки лексичних значень виконують не тільки семантико-граматичні функції, але в багатьох випадках також формальну функцію змісторозрізнення. Полісемія і

омонімія слів часто обмежується в контексті за допомогою категоріальних ознак сусідніх членів речення. Згідно К. Фордервюльбеке, каузативні дієслова функціонують в каузативній ситуації, яка є не щось об'єктивним у світі, а є свержситуаційною системою дії двох діячів, які в свою чергу в граматиці можуть мати форму висловлювань, що мають синтаксичну реалізацію у вигляді пропозиції. У даній роботі структура, що представляє каузативну ситуацію, розглядається як каузативна. Обов'язковими елементами каузативної структури є суб'єкт і об'єкт каузації:

1) суб'єкт (каузатор) - особа, яка впливає на об'єкт каузації, тобто поняття каузатор зв'язується з поняттями - актор, ініціатор, джерело дії, активний учасник каузативної ситуації;

2) об'єкт каузації - особа, яка виступає в ролі носія стану, тобто пацієнс або пацієнтивний учасник каузативної ситуації (В.В. Богданов, В.П. Недялков, С.Д. Кацнельсон);

3) факт каузації, що представляється каузативним дієсловом. Каузативні дієслова функціонують в каузативній структурі, в якій каузатор, як правило, повинен задовольняти трьом ознаками агентивності:

а) завжди бути одухотвореним ім'ям (ознака агентивності);

б) каузатор здійснює вплив, стимульований волевим імпульсом (ознака волітивності);

в) волевиявлення може супроводжуватися мовним актом (ознака ініціативності).

Останнім часом все більшого поширення набуває ознака контрольованості/неконтрольованості. Pleines говорить про глобальне відношення заподіяння між двома «інстанціями» – контролюючої і контрольованої, першою з яких може бути не тільки людина, але і предмет, і природна сила. Ан. Залізник пропонує більш вузьке визначення учасника X ситуації P як контролюючого її «тоді і тільки тоді, коли X є в P суб'єктом навмисної дії (тобто суб'єктом як наміру, так і породжуємого їм дії)».

Під інтенціональністю слід розуміти зв'язок мовних значень з намірами мовця, з комунікативними цілями мовомисленевої діяльності, тобто здатність змісту, що виражається даною мовною одиницею, зокрема, каузативним дієсловом (у взаємодії з оточенням, середовищем), бути одним з актуальних елементів мовного сенсу. Питання про ставлення мовних значень до наміру мовця є актуальним для широкої проблематики мовної діяльності. Актуальні змістові елементи виходять за межі комунікативних цілей, які аналізуються в рамках теорії мовних актів. А.В. Бондарко розглядає інтенціональність як властивість мовних значень різних типів - як лексичних, так і граматичних.

Переклад каузативних дієслів не викликає особливих проблем, оскільки більшість із них мають еквіваленти в українській мові. Переклад же каузативних конструкцій є складнішим, тому що вони відрізняються за своїми структурами у двох різносистемних мовах.

Перекладач часто змушений вдаватися до трансформаційного перекладу, оскільки в українській мові категорія каузативності має вужчий набір засобів вираження. Трансформації включають такі шляхи перекладу: переклад каузативної конструкції частиною складнопідрядного речення, заміна частини мови у перекладі, переклад каузативних конструкцій простим дієслівним присудком, пермутація, описовий переклад, цілісна трансформація, фразеологічний переклад [25, 103].

Помітною віхою в розвитку теорії каузативності стала праця Ленінградської типологічної групи – колективна монографія «Типологія каузативних конструкцій», яка вийшла з друку у 1969 році російською мовою під редакцією А.А. Холодовича. У 1973 році вона була перекладена англійською мовою. Основна увага у монографії зосереджена на граматичних конструкціях, що виражають каузативну ситуацію. З її виходом у тлумаченні понять каузативного предиката й каузативної конструкції переважає денотативний підхід, в основі якого лежить поняття каузативної ситуації. Під каузативною ситуацією розуміється ситуація, яка складається із двох

мікроситуацій, пов'язаних між собою відношенням каузації, що відображають причинно-наслідкові відношення на референтному рівні [23, 24].

Основою каузативної ситуації є каузативне дієслово, яке моделює ситуацію, що складається із консеквента й антецедента, а також причиново-наслідкові відношення між ними. Об'єкт каузації (їх) є носієм цих мікроситуацій і виконує роль наступного актанта каузативної ситуації.

Антецедентна ситуація – це стан, який має ще одного актанта – каузатор, який впливає на об'єкт каузації. Каузативна ситуація, що виражена каузативном дієсловом, передбачає наявність каузатора, об'єкта каузації (їх) та ознаки консеквента, яку об'єкт отримує в результаті каузації.

У монографії «Типологія каузативних конструкцій» виділено два типи каузативних зв'язок:

- 1) службові:
 - а) сполучникові (*Пішов дощ, тому ми повернулись*);
 - б) прийменникові (*Ми повернулись через дощ*);
- 2) повнозначні:
 - а) іменні (*Його вихід – наслідок твоєї грубості*);
 - б) дієслівні (*Я змусив його піти*).

В.П. Недялков звертає увагу на те, що з усіх каузативних зв'язок (сполучникова, прийменникова, іменна, дієслівна) особливий інтерес становить остання, тому що дієслівна зв'язка є не тільки семантичним, а й граматичним ядром каузативної конструкції [12, 60].

Отже, функціонально-семантична категорія каузативності характеризується широким набором засобів вираження (лексичних, словотворчих, морфологічних, синтаксичних). Підвищене зацікавлення вивченням засобів вираження каузативності зумовлено тим, що вони становлять велику та комунікативно важливу групу. Значну кількість робіт присвячено дослідженню службових каузативних зв'язок.

1.4. Каузативні дієслова як спосіб вираження причинно-наслідкових відносин в англійській мові

Відомо, що функціонально-семантична категорія каузативності виражається на різних рівнях мовної системи, однак основним лексичним засобом вираження каузативності вважаються каузативні дієслова, трактування яких характеризується суперечливістю.

Тобто, дієслово є центральним засобом вираження каузативних відношень в англійській та українській мові. Каузативність як глибинна властивість мовних одиниць виявляється зовні в ряді формальних граматичних категорій дієслова.

Термін «каузативне дієслово» з'явився в наукових дослідженнях понад століття тому. В. Дельбрюк, К. Бругман, А. Мейє розглядали каузативні дієслова як історичні похідні, а каузативність - як дієслівну категорію, що мала морфологічний спосіб вираження [45, 17].

Каузативні дієслова об'єднуються загальною категоріально-граматичною ознакою «каузувати». Це досить великий клас слів, для якого характерні дуже своєрідні перетворення семантики за специфічними моделями. Загальна категоріально-граматична ознака каузативних дієслів здатна, на думку А.П. Чудінова, накладати істотний відбиток на реалізацію найрізноманітніших моделей. Каузативні дієслова являють собою один із способів відображення між двома (або більше) ситуаціями, які перебувають в причинно-наслідкових зв'язках. Сема каузації (причинності) входить до складу семантичної структури дієслова (становить його внутрішня лексична властивість), що позначає активний початок, який обумовлює відносини, які мають місце в об'єктивній дійсності [15, 56].

У якості каузативних розглядаються дієслова, що служать для вираження каузативних ситуацій, тобто макроситуацій, в яких одна проста ситуація є причиною, а інша - наслідком. До розряду каузативних дієслів доцільно

відносити всі дієслова, що мають семантичну ознаку «каузувати», незалежно від того, чи єдина це семантична ознака або слово має додаткові семантичні ознаки, що характеризують дію-причину і дію-наслідок.

Каузативні дієслова мають специфічні риси на відміну від традиційних лексико-граматичних розрядів дієслівної лексики (дієслова мовлення, переміщення, спілкування, руху, почуття, думки і т.д.). Ряд вчених (Е. Я. Гордон та ін.) розглядають каузативні дієслова не як лексико-семантичну групу, а як спосіб дієслівної дії, функціонально-семантичну категорію. Каузативні дієслова об'єднує, на відміну від типових лексико-семантичних груп, не однотипність позначуємих ними дій, а однотипність способу представлення цих дій, комплексний характер семантики, яка зазвичай відображає кілька елементів каузативної ситуації [17, 27].

Єдиний підхід у питанні визначення лексико-граматичних критеріїв виділення каузативних дієслів відсутній. До каузативних дієслів зараховуються дієслова, в лексичному значенні яких відображаються причинно-наслідкові відносини як об'єкт лексичної номінації: радувати когось – «каузувати кого-небудь радіти», тобто має існувати якась причина для радості кого-небудь; заговорити когось – «каузувати кого-небудь бути втомленим від довгих розмов», тобто довгі розмови можуть бути причиною втоми кого-небудь; змусити кого-небудь що-небудь зробити – «каузувати кого-небудь що-небудь зробити, діяти», тобто спонукання може бути причиною для дії, діяльності і т. п. [20, 49].

Каузативні дієслова мають загальні формальні особливості:

- 1) однотипність лексичної і синтаксичної сполучності;
- 2) специфічні моделі регулярної багатозначності і регулярного мовного варіювання;
- 3) близькість словотворчих структур і потенції.

А.П. Чудінов пропонує класифікацію каузативних дієслів на основі семантичних складових каузативної ситуації: каузуючий суб'єкт, каузуюча дія,

каузуема дія, суб'єкт каузуючої дії і відносини каузації. На базі конститuentів А.П. Чудінов виділяє наступні розряди каузативних дієслів:

1) дієслова, в значення яких не входять семантичні ознаки, що характеризують каузуючу і казуєму дія (змусити, примусити, домогтися, обумовити і т. п.). Дані дієслова функціонують в структурі з залежним інфінітивом або віддієслівним іменником, які характеризують казуєму дію;

2) дієслова, в семантиці яких значення каузативності поєднується зі вказівкою на спосіб каузації (наказати, попросити, вмовити і т. д.). Вибір способу позначення каузуючої дії (інфінітив, девербатив, підрядне речення, конструкція з прямою мовою, залежить від характеру каузативної ситуації, семантики і традицій вживання каузативного дієслова);

3) дієслова, в семантиці яких каузативність поєднується з характеристикою каузуючої дії (вигнати – вказівка на каузативність і переміщення об'єкта каузації; розбудити - казувати і прокинутися);

4) дієслова, в семантиці яких поєднуються компоненти, що вказують на каузацію, спосіб каузації і казуєму дію (розстріляти – входять семантичні ознаки, що вказують на причинно-наслідкові зв'язки, спосіб каузації (постріл) і казуємий стан (смерть) [3, 89].

Класифікація досліджуваних дієслів може бути здійснена з урахуванням конкретних значень елементів каузативної ситуації, що відображаються в семантиці дієслова. Можна виділити наступні типи каузації і розряди дієслів, які дані типи каузації актуалізують:

1) каузація пересування (to lead someone, to guide someone, to pull (out of / at);

2) каузація положення в просторі (to put, to lay, to place, to set);

3) каузація зміни ознаки (to enrich, to expand, to increase);

4) каузація буття, породження об'єкта (to form, to build, to shape, to mould, to create, to establish, to set up, to produce, to manufacture, to develop, to constitute, to make up);

5) каузація відносин належності (to give, to pass, to hand, to deliver, to withdraw, to confiscate);

6) каузація сприйняття органами почуттів (to show);

7) каузація інтелектуального стану (to persuade, to convince, to assure, to teach, to train);

8) каузація погіршення стану (to cripple, to bruise, to maim, to lacerate, to abrade, to contuse, to strain);

9) каузація поліпшення стану (to heal, to revive, to cure, to immunize, to refresh, to rest, to revitalize);

10) каузація зміни стану, оцінка якого залежить від ситуації (to fatten, to pomade, to dress, to attire, to frizz, to shave);

11) каузація позитивного емоційного тону (to please, to adore, to encourage, to becalm, to gratify, to enchant, to delight, to marvel);

12) каузація негативного емоційного тону (to perturb, to pain, to madden, to intimidate, to afflict, to abase, to blame, to dissapoint, to exasperate);

13) каузація аксіологічного нейтрального тону (to surprise, to impress, to affect, to engender, to excite, to impel, to induce, to interest);

14) каузація творення і надання форми (to form, to fashion, to frame, to model, to shape, to figure, to fix, to set, to create, to transform, to reform, to formulate);

15) каузація знання (to know, to be aware, to find out, to ascertain, to worm out, to announce, to inform, to view, to teach, to consider, to educate).

Каузативи, також, можуть бути класифіковані за способом каузації:

1) каузація вимогою (веліти, наказувати і т. п.);

2) каузація безпосередньою фізичною дією (штовхати, смикати, кувати і т. п.);

3) каузація за допомогою розумової діяльності (складати, проектувати, і т. п.) [21, 158].

Існують різні точки зору щодо змісту лексико-семантичного класу

каузативних дієслів. Так, наприклад, деякі вчені до каузативних зараховують дієслова, у яких каузована дія виражається інфінітивом, наприклад: попросити допомогти, де попросити – каузативне дієслово, а допомогти – додаток.

Інші вчені до класу каузативних включають усі перехідні дієслова зі значенням впливу, дієслова з активним суб'єктом.

Особливий підхід до визначення каузативних дієслів пропонує А.В. Філіппов, який до них зараховує дієслова, що позначають «суб'єктну каузативність», тобто коли до дії суб'єкт каузації спонукає не кого, або щонебудь, а себе. У зв'язку з цим каузативними він вважає такі дієслова: бачити, слухати, шукати.

Також, пропонуються три критерії для визначення каузативних дієслів:

- 1) семантика каузативності – спонукання до дії, зміни якості або стану;
- 2) перехідність, яка слугує синтаксичним вираженням семантики каузативності;
- 3) наявність некаузативного корелята.

Взагалі лінгвісти виділяють каузативні дієслова як перехідні дієслова зі значенням переводити в такий стан або спричинювати виконання дії, яка виражена відповідною дієслівною основою [21, 54]. Спираючись на таке трактування каузативних дієслів, у роботі до них зараховують дієслова, котрі викликають іншу дію або стан, що виражено принаймні у двох ситуаціях, пов'язаних між собою відношенням каузації, та відображають причинно-наслідкові відношення на референтному рівні.

Каузатив, як правило, визначається з двох точок зору: як дієслово або предикат зі значенням спричинення, спонукання чогось, або як «термін семантичного синтаксису, відмінкової граматики, логічної семантики; мисленнєвий аналог причини дії, вияву ознаки або стану, один із складників пропозиції чи предикатно-аргументної структури» [16, 34]. А.Ю. Бессалов зараховує каузативні дієслова до універсальних засобів вираження

каузативних відношень із семантичною структурою різного ступеня складності (на матеріалі англ. та франц. мов) [3, 65]. І.В. Ступак визначає такі одиниці як перехідні дієслова зі значенням «переводити в такий стан або спричинювати виконання дії, яка виражається у відповідній дієслівній основі» (на матеріалі нім. та укр. мов) [4, 78]. І.М. Кучман вважає дієслово центральним засобом вираження каузативних відношень в українській мові та зазначає, що «каузативність як глибинна властивість мовних одиниць виявляється зовні в ряді формальних граматичних категорій дієслова» [12, 44], до яких відносить перехідність.

Варто зазначити, що кожне з положень, наведених вище, є достовірним стосовно досліджуваних нами мов, незважаючи на неповну відповідність перехідних / неперехідних дієслів у цих мовах.

Певний інтерес викликає генеративний підхід до каузативних дієслів. З точки зору генеративістів, всі мови дозволяють включення каузативного дієслова до дієслівного комплексу [42, 76]. Аналіз дієслова «зачинити», наприклад, з урахуванням вищезазначеного підходу можна представити таким чином:

- 1) якщо щось зачинили, то воно було відкрито до моменту зачинення;
- 2) агенса було залучено до якоїсь події, результатом якої стало зачинення;
- 3) якщо агенс не виконав би цю дію, то те щось не було б зачинено тепер.

З погляду генеративної семантики дієслово зачинити можна розкласти на три компоненти: каузувати/спричинити + стати + зачинений.

Отже, дієслово зачинити вважається каузативним. Загалом, слухним є виділення в каузації трьох значеннєвих параметрів: *cause* – «спричиняти», *enable* – «дозволяти», *prevent* – «запобігати». У такому випадку в семантичному спектрі засобів граматики каузації у всіх досліджуваних мовах можна вичленити дієслова – зв'язки, дієслова впливу, дієслова примусу, результативні дієслова, лексичні каузативи, перифрази, сполучники, прийменники.

Так, каузативні дієслова тлумачаться нами як предикативні одиниці, у

значенні яких присутня сема каузативності. Таке розуміння підкріплюється результатами розвідок мовознавців різних країн, як було зазначено вище.

Аналіз досліджень початку XXI ст., присвячених категорії каузативності, свідчить про те, що в мові каузативність фіксується передусім каузативними дієсловами і може знаходити як морфологічне вираження, так і лексичне втілення. Каузативне дієслово виступає не тільки семантичним, але й граматичним ядром каузальної конструкції (речення).

Група каузативних дієслів в українській мові видокремлюється на основі лексико-семантичних та семантико-граматичних критеріїв, за І. М. Кучманом. Відповідно усі дієслова української мови поділено на каузативні та некаузативні за наявністю / відсутністю каузативної семи. «Каузативні дієслова в українській мові перебувають в опозиційних (дериваційних) відношеннях із відповідними некаузативними корелятами (годувати = «їсти» + «каузація», а їсти = «годувати» – «каузація») [12, 7]. Залежно від типу каузативної опозиції (деривації) розрізняють лексичний, фразеологічний, словотвірний, морфологічний і синтаксичний дієслівні каузативи.

У західноєвропейській традиції [42, 127] виділяють такі типи граматикалізації каузативу: перифрастичний, морфологічний, лексичний (інхоативний та суплетивний), інакше кажучи, мова йде про перифрастичний, морфологічний й лексичний каузативи. Перифрастичний каузатив в англійській мові представлено дієсловами *make, have, get, let*; морфологічний – *soften, enable*, ін.; лексичний: інхоативний – *break, develop, drown*, ін., суплетивний – *kill, repair*, ін.

Згідно з цією гіпотезою, виявлення аналогічних різновидів каузативів у мовах даного дослідження (англійській як представника германських мов, та українській – слов'янських) підтверджує наявність в різноструктурних мовах граматикалізації каузативу через каузативні дієслова.

Перифрастичний тип граматикалізації каузативу найчастіше називають аналітичним каузативом. Він може бути представлений конструкціями із

службовими каузативними дієсловами або ідіоматичними виразами.

Наприклад: (англ.) *I made him clean the kitchen.*;

(укр.) «*Я примусив його вичистити кухню (і тепер кухня – чиста)*».

Якщо аналітичний каузатив представити як службове дієслово + інфінітив, то отримуємо аналогічні моделі у досліджуваних мовах: (англ.) *make + inf.*, *to allow+ inf.*; (укр.) *змушувати + інф.*, *дозволяти + інф.* Каузативне дієслово в перифразі ніколи не вживається самостійно, потребуючи обов'язкового використання смислового дієслова після себе (як правило, результативної семантики) або відповідного іменника / прикметника.

Найпродуктивнішим способом творення каузативних дієслів в англійській мові вважають безафіксацію: *to addle*, *to amuse*, *to bother* тощо; друге місце посідає конверсія: *to disgust*, *to bug*, *to calm* та інші, а потім вже йдуть каузативні дієслова префіксні/ напівпрефіксні, префіксні-суфіксні, суфіксні та побудовані за допомогою словоскладання [11, 102]. Всі ці способи наявні й в англійській та українській мовах, хоча й з різним ступенем продуктивності. З-поміж префіксів каузативних дієслів англійської мови Н.А. Навроцькою відокремлено такі: *dis-* (*to disarm*, *to discompose*), *over-* (*to overawe*, *to overtax*), *be-* (*to belittle*, *to benumb*), *de-* (*to destruct*, *em-* (*to empoison*); серед суфіксів: *-en* (*to threaten*, *to blacken*), *-ify* (*to beautify*, *to purify*), *-ate* (*to pacificate*), *-ize* (*to idolize*).

Найпродуктивнішими в українській мові виступають префіксно-суфіксні дієслова типу «звинуватити», потім відокремлюють префіксні/напівпрефіксні (порадувати, звинити) та суфіксні (жирувати, катувати) каузативні дієслова [13, 37].

Таким чином, ознайомившись з різними класифікаціями каузативів в англійській, та українській мовах, ми дійшли висновку, що для англійської та української мов характерною є наявність перифрастичного, морфологічного та лексичного каузативів. Незважаючи на ідіотнічність певних лінгвальних структур та унікальність імпліцитних сигналів, здійснений вище аналіз дає нам

змогу вважати каузативне дієслово універсальним засобом граматикалізації каузації в досліджуваних мовах.

1.5. Особливості функціонування каузативних дієслів в зіставлених мовах

У нашому дослідженні каузативним дієсловом вважається таке дієслово, в якому передбачається опозиція: некаузатив-каузатив, останній при оформленості набуває граматичне значення "змусити, дати можливість, веліти, попросити допомогти, дозволити, заборонити (в негативній формі)" або "дати об'єкту вчинити дію або перейти в новий стан, волевиявлення підлягає пропозиції"; останній тут виступає в ролі каузатор-ініціатора вчинення дії. Причому характер участі суб'єкта у виконанні дії простягається від енергійного наказу до відкритого потурання [28, 73].

Це є першою функціональною стороною каузаци, яка включає в себе власне-каузативні дієслова; тут каузатор частково включається в матеріалізацію казуємого їм самим дії або стану. Друга функціональна сторона каузаци полягає в тому, що при вживанні формального каузатива, що має початково-некаузативну форму, каузатор повністю включається у виконання казуємого їм дії або стану, причому дієслово стає транзитивно-каузативного. Як видно, з подібного двостороннього пояснення можна зробити висновок, що каузативність є взагалі будь-яке спонукання до дії або зміни стану.

Конкретне значення каузації визначається позиційно в залежності від характеру впливу каузатора, що дає привід говорити "про двозначність" каузативних дієслів. І.А. Наумова називає таке явище "об'єктною локалізацією процесу", оскільки при будь-якому вигляді каузативних дієслів дію або стан надає фізичний або не фізичний вплив, тобто морально-психологічний вплив на волю об'єкта, останній буде називатися каузуючим об'єктом [31, 54].

Спосіб каузації включає в себе від впливово-дистантного (influential-

remote) до безпосередньо-контактного (direct) впливу. Контактний і дистанційний вплив каузатора може бути навмисним і ненавмисним (intentional/nonintentional). Такі каузативні дієслова мають форму 1) вихідного некаузатива і 2) оформленого каузатива. У першому випадку дієслово виражає дію, реальним виконавцем якої є суб'єкт (підмет) пропозиції: у другому - суб'єкт лише змушує, спонукає каузуємий об'єкт до дії або стану, вираженням тим же самим (початково-некаузативним) дієсловом - в першій функції, або перший виконує каузуючу дію над останніми - в другій функції. Нариклад:

1) *I had read of Paula's marriage, and one afternoon, when I asked him about her, something moved him to tell me the story (Fitzgerald). - Я прочитав про одруження Паулі, і одного разу, коли я запитав його про неї, щось спонукало його розповісти мені цю історію.*

Отже, основною функцією каузативності є каузативно-спонукальна функція, тому що суб'єкт прагне впливати на об'єкт (фізично, морально, розумово, психічно), спонукати його стати виробником будь-якої вимушеної або дозволеної дії [1, 38]:

2) *They made me go in the kitchen so that she should not know I was there (Maugham). - Вони змусили мене зайти на кухню за тим, щоб вона не знала, що я перебуваю там.*

3) *I just know they will let me have it, if I talk to them right (Dreiser). - Я просто знаю, що вони дозволять мені отримати це, якщо я поговорю з ними добре.*

Спонукаючи об'єкт до дії, сам суб'єкт іноді може фізично включитися (контактно) і іноді не включитися (дистанційно) у виконання каузуючої їм дії або стану. Отже, основне граматичне значення форм каузативності полягає у волевиявленні суб'єкта, у впливі на волю об'єкта. А по волітивно-інволітивному (volitional / nonvolitional) відношенню каузуючого об'єкта на вплив каузатора каузуючої дії або стану може бути фактивним або пермісивним (factitive / permissive). При цьому виділяються два види каузатива: фактивний і

пермісивний. Фактитивний каузатив включає два види каузации: примусову і понуждаючу.

При примусовій каузатії суб'єкт змушує об'єкт здійснювати дію або перейти в новий стан проти волі останнього:

4) *He forced him irresistibly to action (Maugham).* - Він змусив його діяти чарівно.

При примусовій каузатії суб'єкт наказує, доручає, просить, допомагає, вмовляє або надає можливість об'єкту вчинити дію або перейти в новий стан незалежно від волі останнього:

5) *He begged me to repeat to her (Maugham).* - Він благав мене розповісти їй.

Пермісивний каузатив укладає в собі волетивне відношення об'єкта до впливу суб'єкта. Тут суб'єкт дозволяє, забороняє (в негативній формі), допускає, потурає, дає можливість об'єкту вчинити дію або перейти в новий стан:

6) *He allowed us to put him to bed without a word (Maugham).* - Він дозволив нам покласти його на ліжку без слова.

Отже, при волетивному відношенні каузуючого об'єкта до впливу каузатора каузатив стає пермісивним, і при інволетивному щодо каузуючого об'єкта до впливу каузатора каузатив стає фактитивним, тобто примусово-понукальним каузативом.

Таким чином, при каузативності не мається на увазі відношення суб'єкта до об'єкта пропозиції, як про це пишуть деякі лінгвісти, а відношення суб'єкта до дії або стану об'єкта [1, 86]. Тут суб'єкт може вважати дію об'єкта обов'язковою, пермісивною або прохібітивною, а каузуючий об'єкт волетивно або інволетивно піддається впливу. Каузатор і каузуючий об'єкт можуть реалізувати значення особи або не особи, в результаті чого доведеться говорити про дистрибуцію з урахуванням максимальної/мінімальної участі каузатора в реалізації каузуючої дії або стану через каузуючий об'єкт.

Висновки до 1 розділу

Вивчення категорії каузативності відображає причинно-наслідкові відношення і є однією з основних понять у логіко-філософській картині світу, оскільки все, що існує в дійсності, перебуває в діалектичному взаємозв'язку. Лексико-семантична категорія каузативності представлена багатьма способами вираження, які знаходяться на лексичному, морфологічному й синтаксичному рівнях.

Каузативна конструкція – це така конструкція, яка має спонукальне значення, тобто суб'єкт спонукає когось виконати дію, а не виконує її самостійно. Також такі конструкції можна визначити як словосполучення зі спонукальною семантикою, що мають кілька компонентів та утворюють складний додаток.

Типова каузативна конструкція має три компоненти: дієслово-присудок, додаток (іменник чи займенник) та третій елемент, який зазвичай називається об'єктним предикативним членом. Або ж можуть існувати каузативні конструкції з чотирма компонентами (дієслово + додаток + прийменник + інфінітив або герундій).

Каузативні конструкції можна класифікувати за двома принципами:

- 1) в залежності від дієслова, що керує конструкцією бувають конструкції з каузативним та з не каузативним дієсловом;
- 2) в залежності від кількості компонентів конструкції поділяються на трьохчленні та чотирьохчленні.

Каузативні конструкції бувають зв'язковими та незв'язковими. Якщо засіб каузації виражається не в якому-небудь дискретному елементі каузативної конструкції, а в усій граматичній конструкції в цілому, то така каузативна конструкція називається незв'язковою.

Каузативні конструкції становлять великий дослідницький інтерес, оскільки існує потреба уточнення лінгвального статусу категорії каузативності,

з'ясування засобів вираження каузативних відношень на різних мовних рівнях та їх перекладу, традиційно дане явище розглядають з точки зору причинно-наслідкових відносин.

Універсальна типологічна категорія каузативності характеризується широким набором способів вираження в різноструктурних мовах (лексичних, словотворчих, морфологічних, синтаксичних):

- 1) лексичний спосіб;
- 2) словотвірний спосіб;
- 3) морфологічний спосіб;
- 4) синтагматичний спосіб;
- 5) аналітичний спосіб.

В українській мові, на відміну від англійської, стрижневими словами у передачі причинних відношень, тобто повнозначними зв'язками, можуть виступати іменники і прислівники.

Саме різноструктурність української та англійської мов обумовлює специфічні риси, які проявляють каузативні дієслова при вираженні універсального значення каузативності. Різниця в структурі каузативних конструкцій також впливає на їх переклад з однієї мови на іншу, тому без використання перекладацьких трансформацій обійтися неможливо.

Каузативні дієслова - це (від лат. *causa* - причина) перехідні дієслова, що мають значення причини (приводу) для вчинення дії.

У якості каузативних розглядаються дієслова, що служать для вираження каузативних ситуацій, тобто макроситуацій, в яких одна проста ситуація є причиною, а інша - наслідком. До розряду каузативних дієслів доцільно відносити всі дієслова, що мають семантичну ознаку «каузувати», незалежно від того, чи єдина це семантична ознака або слово має додаткові семантичні ознаки, що характеризують дію-причину і дію-наслідок.

Для англійської та української мов характерною є наявність перифрастичного, морфологічного та лексичного каузативів. Незважаючи на

ідеоетнічність певних лінгвальних структур та унікальність імпліцитних сигналів, здійснений вище аналіз дає нам змогу вважати каузативне дієслово універсальним засобом граматики каузації в досліджуваних мовах.

РОЗДІЛ 2

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАУЗАТИВНИХ ВІДНОСИН В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

2.1 Синтаксичний засіб вираження каузативних відносин в англійській та українській мовах

2.1.1 Загальні питання синтаксичного каузатива

Будучи за своїм змістом певною лінгвістичною категорією, каузативність виявляє різноманітні способи вираження в зіставлюваних мовах, що представляє деяку складність при порівнянні англійської та української мов. Основною причиною цього є різнорівневості вираження каузативності в зіставлюваних мовах. Наприклад, в сучасній англійській мові каузативність визначається як лексико-синтаксична категорія, в той час як в сучасній українській каузатив - в основному, морфологічна категорія з синтаксичним способом вираження. Передача каузативності за допомогою одиниць синтаксичного рівня є основним способом в сучасній англійській мові та додатковим у сучасній українській мові. При цьому слід зазначити, що будь-яка морфологічна форма функціонує тільки в межах певного синтаксичного поєднання [20, 34].

Набуття значення каузативності некаузативними дієсловами в англійській мові залежить від їх синтаксичного оточення. Дієслово стає транзитивно-каузативним, так як каузативність і транзитивність взаємопов'язані, тобто набуваючи каузатив, дієслово одночасно стає і транзитивним. Це цілком зрозуміло, тому що каузатив в англійській мові передбачає наявність об'єкта, на який переходить дія каузативного залогу.

Особливістю транзитивності каузативних дієслів є те, що дія каузативного дієслова не просто переходить на об'єкт, а примушує останній діяти, вступати в новий стан. На цю їх особливість вказує фахівець з германських мов З. Блатц: «Особливий вид перехідних дієслів утворюють

спонукальні дієслова (каузативні і фактитивні), які висловлюють викликання дії».

Таким чином, будучи в основному синтаксичною категорією в англійській мові, каузативність може бути реалізована лише за наявності суб'єкта та об'єкта дії.

На синтаксичний характер каузативності вказують К. Бругман і Б.Дельбрюк: «Каузатив має справу з двома суб'єктами, а саме зі своїм власним і зі суб'єктом основного дієслова. Особа, що спонукає до дії, активна лише при початковій точці даної дії, а об'єкт, ведений до дії, активний від початку до кінця дії, він реальний виконавець цієї дії» [15, 23].

Таким чином, при каузативних відносинах мають місце відносини суб'єкта дії і об'єкта, тобто типові залогові відносини. В англійській мові для вираження каузативності на синтаксичному рівні встановилися нові синтаксичні моделі, які фігурують в якості абстрагованих і напіваабстрагованих моделей.

2.1.2. Маркерні одиниці каузативності та їх характеристики

У сучасній англійській мові синтаксичний спосіб вираження каузативності є основним. Слід зазначити, що цей спосіб має велику універсальність у порівнянні з іншими засобами і є загальним майже для всіх мов, незважаючи на відмінності в їх системі та структурі. Морфологічний ж і лексичний способи обмежені, кожен з них виступає як конституюєнт загального інвентарю каузативності [20, 59].

На синтаксичному рівні каузативність виражається синтаксичними конструкціями. Ці конструкції абстрагуються за допомогою синтаксичних моделей. У моделях зазвичай бувають маркерні одиниці. Марковані одиниці (або слова) служать в якості основних стрижнів цих моделей. З цієї точки зору синтаксичні конструкції, які виражають каузативність, складаються з двох

типів моделей: а) абстраговані моделі; б) напіваабстрагованні моделі.

Слід зазначити, що поділ моделей на абстраговані і напіваабстраговані є умовним. При цьому ми виходимо зі ступеня абстрагованих і полуабстрагованих синтаксичних моделей, з характеру маркованих одиниць, які визначають сутність моделей. З цієї точки зору каузативні конструкції утворюються каузативними маркерами, рефлексивні - рефлексивними маркерами і т.д.

До абстрагованих моделей належать моделі, які утворюються за допомогою наступних абстрагованих маркерів каузативності:

1) to have в моделі to have + N + Ven;

2) to get в моделі to get + N + Ven.

Наприклад:

1) *Did you have it dry-cleaned there? (Dreiser). – Ви дійсно віддавали його чистити?*

2) *So they wanted me to come up and get the straight of it so as to get the charge dismissed ... (Dreiser). - Вони доручили мені все точно дізнатися і, якщо можливо, припинити справу ...*

3) *We want to get it and have it cleaned ... (Dreiser). - Ми хочемо його знайти і віддати в чистку ...*

4) *I'm not going to have you convicted for something you did not do (Dreiser). - Я не допущу, щоб вас стратили за те, чого ви не робили.*

Необхідно відзначити, що конструкція з to have, крім каузативного значення, виражає певну результативність, на основі чого можна зробити висновок, що конструкцію з to have можна розглядати як каузативну конструкцію з дещо послабленим каузативним значенням. До аналогічних конструкцій можна зарахувати і конструкції з маркерним словом to get.

Дієслово to have може поєднуватися як з анімативними, так і з інанімативними іменниками. У тих випадках, коли to have поєднується з анімативними іменниками, він одночасно висловлює більш конкретне значення

каузування і відноситься до числа напіваабстрагованих маркерів. Наприклад:

1) *He'd have you poisoned if he thought we were in love (Fitzgerald).* - *Вона б тебе отруїла, якби дізналася, що ми любимо один одного.*

Тепер перейдемо до розгляду напіваабстрагованих моделей каузативності, які відрізняються від абстрагованих моделей тим, що ним в силу наявності у них більш конкретного значення каузативності передається більш конкретна інформація про акт каузування; про це свідчить переклад каузативних маркерів [22, 139].

До напіваабстрагованих моделей каузативності відносяться ті моделі, які утворюються за допомогою напіваабстрагованих каузативних слів. До цих слів Дж. Буранов відносить наступні:

Allow - дозволяти, cause - змушувати, command - наказувати, force - змушувати, let - допускати, make - завтавлять, order - наказувати, permit - дозволяти, bid - просити, compel - змушувати, tell - веліти, wish, want - бажати.

До небазисних каузативних дієслів можна віднести наступні [22, 130]:

Advice - радити, beg - просити, call - звати, challenge - викликати, coerce - змушувати, charge - доручити, compel - змушувати, constrain - примушувати, dare - викликати, declare - оголошувати, direct - керувати, dissuade – відмовляти, drive - доводити, elect - обирати, enable - давати можливість, expect - очікувати, припускати, forbid - забороняти, give - давати можливість, hate - ненавидіти, intend - мати намір, impel - примушувати, help - допомагати, head - очолювати, вести, invite - запрошувати, instruct - давати інструкції, вчити, implore - благати, keep - змушувати, head - руководити, вести, like - хотіти, бажати, necessitate - змушувати, oblige - зобов'язувати, order - наказувати, призначати, persuade - умовляти, press - натискати, prohibit - забороняти, remind - нагадувати, render - віддавати, require - вимагати, set - встановлювати, stop - зупиняти, teach - вчити, навчати, tempt - спокушати, trouble - турбувати, trust - довіряти, turn - перетворювати, urge - примушувати, warn - попереджати і ін.

За допомогою цих слів утворюються полуабстраговані моделі

каузативності. Тепер розглянемо функціонування напівабстрагованих моделей в мові.

1. To allow + N + Vinf .:

1) ... he allowed her to brood in that little, lonely farm-house on the outskirts of Biltz in Mimico County ... (Dreiser). - ... він залишив її тужити на цій маленькій, покинутій фермі неподалік від Бильця, в окрузі Майміко.

2) Greta and Louise, would never have allowed themselves to be put in any such position as Esta (Dreiser). - Грета і Луїза ніколи не дозволили б собі потрапити в таку біду, як Еста.

3) Sondra came over to him and placed her right hand in his left and allowed him to put his arm about her waist (Dreiser). - Сондра підійшла до нього, вклала праву руку в його ліву і дозволила йому обійняти себе.

4) He even allowed himself to dream (Dreiser). - Він навіть дозволив собі помріяти.

5) Assuring him that he would allow him to return tomorrow (Dreiser). - Запевняючи, що він завтра ж дозволить йому повернутися додому.

6) Up to the hour he had met Clyde he had never allowed it to influence him in any way (Dreiser). - 'До тої години, як він зустрів Клайда, він ніколи не дозволяв собі ніякої чутливості'.

2. To ask + N + Vinf .:

1) But I could not turn them down when they asked me to come there on Christmas day (Dreiser). - Але я не міг з ними не рахуватися, коли вони попросили мене прийти на святковий обід.

2) I do not ask you to marry me (Dreiser). - Я не прошу тебе одружитися зі мною.

3) He now asked him to dress and accompany him (Dreiser). - Зараз він попросив його одягнутися і проводити його.

4) She had asked him to come (Abrahams). - Вона просила його прийти.

5) The major asked me to have a drink with him and two other officers

(Hemingway). - Майор попросив мене випити з ним і ще двома іншими офіцерами.

6) *She asked me to stop the gap (Maugham).* - Вона попросила мене заповнити пролом.

7) *I asked him to show him that I really had a husband (Maugham).* - Він просив мене робити вигляд, що у мене дійсно є чоловік.

3. To beg + N + Vinf .:

1) *We shall prove to you that then and later she begged him to go away with her and make her his wife (Dreiser).* - Ми доведемо вам, що і тоді і пізніше вона благала його виїхати з нею і повінчатися.

2) *Well, then I was going to tell her about Miss X, and beg her to let me go (Dreiser).* - Добре, тоді я збирався розповісти їй про міс X, і благати її дозволити мені виїхати.

3) *Suppose she went on to inform him that she had a child, and beg him to leave her in peace (Dreiser).* - Припустимо, що вона продовжувала інформувати його, що у неї є дитина, і благала його залишити її в спокої.

4) *Jennie begged him not to talk of it, but he would (Dreiser).* - Дженні просила його не згадувати про це, але він повинен.

5) *She faltered and her eyes begged the girl to tell the truth (Abrahams).* - Вона говорила заїкаючись, і її очі благали дівчину говорити правду.

6) *She begged him not to press her (Dreiser).* - Вона просила його не чинити на неї тиск.

7) *The Dutchman begged me to go immediately to his studio (Maugham).* - Голландець благав мене негайно поїхати в його студію.

8) *If I've done anything to offend you I beg you to forgive me (Maugham).* - Якщо я зробив щось образливе для вас, я благаю вас, пробачте мені.

9) *Chi ne told her he loved devotedly and begged her to return to him (Maugham).* - Він говорив їй, що він любить її віддано і просив її повернутися до нього.

10) *He begged me to repeat to her that he loved her still (Maugham).* - Він просив мене повторити їй, що він до сих пір любить її.

4. To beseech + N + Vinf.:

1) *I beseech you to ask her now (Maugham).* - Я прошу тебе запитати її зараз.

2) *But I beseech you not to bring Strickland here (Maugham).* - Але я прошу тебе не приводити Стрігленда сюди.

5. To call + N + Vinf.:

1) *When we had finished I called the waiter to pay for the drinks, and left them (Maugham).* - Коли ми закінчили обідати, я покликав офіціанта, щоб заплатити за випивку і залишив їх.

To call + N + Prep + Vinf.:

2) *When she had called upon him to notice how soft the trees looked (Dreiser).* - Юна покликкала його подивитися, якими красивими виглядають дерева.

6. To cause + N + Vinf.:

1) *The sight of Roberta caused him to feel better and that all was not lost (Dreiser).* - Вид Роберти змусив його відчувати, що ще не все втрачено.

2) *Her own thought ... caused him to decide that he might be wrong (Dreiser).* - Її власна думка ... змусила його думати, що може бути він не правий.

3) *It caused her, at his behest, to wait a while longer (Dreiser).* - Це змусило її, на його вимогу, почекати ще трохи.

4) *A remark which at once caused Roberta to assume that ... (Dreiser).* - Зауваження, яке негайно змусило Роберту припустити, що ...

5) *Mason's revelation at first caused him to drop the pencil with which he was making notes (Dreiser).* - Заява Мейсона спершу змусила впустити олівець, яким він робив нотатки.

6) *... the majority of the thoughts that had caused him to conclude that Roberta was pregnant (Dreiser).* - ... основні міркування, які змусили його прийти до висновку, що Роберта була вагітна.

7) *A vague uncertainty and wonder, which would sometimes cause her eyes to fill with tears (Dreiser). - Невизначена мінливість і здивування, які іноді змушували її очі заповнитися сльозами.*

8) *The need of making this confession was a painful thing to Lennie. It caused her to hesitate (Dreiser). - Необхідність сповідатися з'явилася хворий проблемою для Ленні. Вона змусила його коливатися.*

To cause + N + N:

9) *... that he would cause me pain (Dreiser). - ... це повинно заподіяти мені біль.*

10) *I do not want to cause you my trouble (Dreiser). - Я не хочу завдавати тобі біль.*

7. To compel + N + Vinf .:

1) *That girl's body - as some peculiar force in his own brain now still compelled him to think (Dreiser). - То тіло дівчини - якась дивна сила змушувала його весь час думати про це.*

2) *... that he compelled her to admit him to her room (Dreiser). - ... коли він вперше наполіг, щоб вона впустила його в свою кімнату.*

3) *.. .it would be fair and legitimate enough for her to compel him to do so (Dreiser). - ... що буде справедливо і законно просто змусити його одружитися на ній.*

4) *She was in no mood to compel him to do other than he wished. (Dreiser). - Вона була не в настрої змусити його робити те, чого він не бажав.*

To compel in passive:

5) *... she might be compelled to take some steps of her own (Dreiser). - ... їй доведеться прийняти необхідні заходи, щоб перехитрити матір.*

6) *He was compelled to return to his room (Dreiser). - Він був змушений повернутися в свою кімнату.*

7) *In his absence the family finances had become so strained that she had been compelled to pawn it (Dreiser). - В його відсутність фінансові справи сім'ї стали*

напруженими і її примусили віддавати під заставу.

8) *I am sorry, Madam, but I am compelled to ask you to show us his room (Dreiser).* - *Вибачте мадам, але мене змушують попросити вас показати нам його кімнату.*

8. To dissuade + N + prep + Ving:

1) *... if only in order to dissuade Roberta from being too harsh and driving with him now (Dreiser).* - *... аби тільки Роберта була не надто неодмінно-клонів і не вимагала, щоб він негайно її відвіз.*

2) *I tried to dissuade her from marrying him (Hornby).* - *Я намагався умовити її, щоб вона не виходила за нього заміж.*

9. To enable + N + Vinf.:

1) *Here Miss Hartnell made a significant pause. It enabled her audience to ask breathlessly (Christie).* - *Тут Міс Хартнел зробила багатозначну паузу. Це дозволило її слухачам ставити запитання, затамувавши подих.*

2) *Mrs. Caypor was giving him lessons only in order to enable Caypor to have closer intimacy with him (Maugham).* - *Місіс Кейпор давала йому уроки тільки з тією метою, щоб мати ближчі відносини з ним.*

3) *I could not prevent an unwilling admiration for the stoical courage, which enabled him to bear perhaps the most dreadful of human afflictions (Maugham).* - *Я не зміг перешкодити захопленню стоїчної сміливості, яка дозволяла йому переносити найбільш жахливі людські недуги.*

10. To exhort + N + Vinf.:

1) *He exhorted her to do good (Hornby).* - *Він переконав його зробити гарне.*

11. To expect + N + Vinf.:

1) *Only I expect you to be here promptly (Dreiser).* - *Єдине, я сподіваюсь, що ти приїдеш сюди швидко.*

2) *Zoder was expecting him to come to consciousness momentary (Maltz).* - *Зодер сподівався, що він прийде до тями миттєво.*

3) *I expected it to be flatter (Hemingway).* - Я сподівався, що це буде зваблювати надією.

4) *Tell her I do not expect her to love me right away (Greene).* - Скажи їй, що я не сподіваюся, щоб вона негайно ж полюбила мене.

5) *I could not expect her to love me as I loved her (Maugham).* - Я не очікував, що вона полюбить мене так само, як і я люблю її.

6) *I do not know why I had expected her to be somehow changed (Maugham).* - Я не знаю, чому я сподівався, що вона якось зміниться.

7) *I had not expected his wife's decision to go with him (Maugham).* - Я не припускав, що його дружина прийме рішення поїхати з ним.

12. To forbid + N + Vinf.:

1) *Martha and Veronica would have assisted her, but their father forbade them to go (Dreiser).* - Марта і Вероніка могли б допомогти їй, але батько заборонив їм піти.

2) *I forbid you to use that word (Hornby).* - Я забороняю тобі використовувати це слово.

13. To force + N + Vinf.:

1) *And while she might urge, in the last analysis she could force him to do anything (Dreiser).* - Правда, вона може наполягати, але в кінцевому рахунку примусити його до чого-небудь неможливо.

2) *I had forced her to write it (Greene).* - Я змусив її написати це.

3) *... but sincerity forces him to confess (Maugham).* - ... щирість змушує його сповідатися.

4) *My conscience forced me to dismiss him in a couple of lines (Maugham).* - Моя свідомість змусила мене звільнити його за дві секунди.

5) *I had forced him ... to look around (Greene).* - Я змусив його ... озирнутися.

To force + N + adv.:

1) *I suppose now that the lack of cigarettes ... forced him back upon her*

recollection (Maugham). - Зараз я припускаю, що відсутність сигарет ... змусила його вдаватися до роздумів.

14. To impell + N + Vinf.:

1) *Something impelled him to go to the studio (Maugham). - Щось побудило його піти в студію.*

15. To implore + N + Vinf.:

1) *He implored her not to leave him (Maugham). - Він благав її не покидати його.*

16. To induce + N + Vinf.:

1) *It needed a good deal of firmness and still more patience to induce him to come (Maugham). - Треба було твердості і терпіння, щоб переконати його прийти.*

2) *I should never have thought him capable to induce him to take the medicines prescribed by the doctor (Maugham). - Я б ніколи не подумала, що він здатний переконати його приймати ліки, виписані лікарем.*

3) *I forced him to eat, and after luncheon, I induced him to lie down, but he could not sleep (Maugham). - Я змусив його є, і після обіду я переконав його полежати, але він не зміг заснути.*

4) *And on her recovery would not seek to induce her to return to him (Maugham). - Її одужання не змогло переконати її повернутися до нього.*

5) *... he induced her to go home to her father's house ... (Dreiser). - ... він переконав її поїхати додому, до батьків...*

17. To invite + N + Vinf.:

1) *They even tentatively invited him to come and live with them, but this he would not do (Dreiser). - Вони навіть запропонували йому пожити з ними, але він не захотів цього зробити.*

2) *She invited them the next day to join her ... (Dreiser). - На наступний день вона запропонувала їм приєднатися до неї ...*

3) *... when he came over for Caroline's wedding, and invited him to stay at her*

house (Fitzgerald). - ... коли він прийшов на весілля до Кароліни, то запропонував їй залишитися в його будинку.

18. To instruct + N + Vinf.:

1) *I instructed him to start early (Hornby).* - Я проінструктував його відправлятися рано.

19. To keep + N + adv.:

1) *The cold weather kept us indoors (Hornby).* - Холодна погода не дозволила нам вийти на вулицю.

To keep + N + prep + Ving:

1) *And then there was that rule that kept me from taking her about anywhere ... (Dreiser).* - I тут ще це правило, через нього я ніде не міг бувати з нею...

2) *He wants to keep her from getting out (Fitzgerald).* - Він хоче, щоб вона залишайся вдома.

3) *... his very superiority kept him from being a success (Fitzgerald).* - ... его перевага ні дозволяло йому досягти успіху.

To keep + N + Ven:

1) *He kept his eyes fixed on mine (Maugham).* - Він наставив свої очі на мене.

2) *... and he kept his kind, foolish eyes fixed on mine (Maugham).* - ... і він дивився на мене своїми добрими оманливими очима.

3) *She would never have the cunning to keep her lie concealed (Green).* - Вона б ніколи не наважилася тримати свою брехню в таємниці.

To keep + N + adj.:

1) *You only had to find a leader and keep him safe from the old colonial (Greene).* - Ти тільки повинен був знайти ватажка и тримати его в безпеці від жителів колонії.

2) *I do not know why they keep the hotel open (Hemingway).* - Я не знаю, чому вони тримають готель відкритим.

To keep + N + stative:

1) *He was coming back at nine o'clock and he wanted to keep himself fresh (Fitzgerald). - Він повертався про дев'ятій годині и хотів зберегти себе свіжим.*

2) *Robert Jordan was thinking, keep your mouth shut (Hemingway). - Роберт Йордан подумував про те, щоб ви мовчали.*

20. To lead + N + Vinf.:

1) *It was clear that a man after seventeen years of wedlock did not leave his wife without certain occurrences, which must have led her to suspect that all was not well with their married life (Maugham). - Ясно, що чоловік після сімнадцяти років подружнього життя не залишає свою дружину без певних причин, які повинні змусити її занідозрити, що не все гаразд у їхньому подружньому житті.*

2) *But the blindness of love led her to believe - what she wanted to be true (Maugham). - Сліпа любов змусила її повірити в те, що вона вважала правдою.*

3) *Time and association with Lester had led her to think that perhaps the public school was better than any private institution (Dreiser). - Час і дружба з Лестером змусили її замислитися, що, можливо, громадська школа вважається кращою, ніж будь-яка приватна установа.*

21. To let + N + Vinf.:

1) *The other - would not let him kiss her as much as he wished, would not let him hold her in his arms ... (Dreiser). - То в іншому - не дозволяє цілувати себе, скільки він хоче, виривається з його обіймів...*

2) *She scarcely dared to let herself think so (Dreiser). - Вона навіть сама собі не сміла зізнатися в цьому захопленні.*

3) *That note told something, and yet his mother had not let him see it (Dreiser). - У записці щось сказано, але мати не дозволила прочитати її.*

4) *Would he let her have the coat then - to take home with her? (Dreiser). - Чи віддасть він їй тоді жакет, чи дозволить забрати його?*

5) *Too eager to show his hand and let them know that he was struck on them (Dreiser). - Він надто податливий і швидко видає себе і показує, що закоханий.*

6) *Are you going to let me dance with you after dinner? (Dreiser). - Можу я*

сподіватися, що ви погодитесь танцювати зі мною після обіду?

To let + N + adv.:

1) *The Italians would not let you out of the country (Hemingway). - Італійці не дозволять вам виїхати з країни.*

2) *They let me through as far as Nam Dinh to see our trachoma team, and then I hired a boat. (Greene). - Вони дозволили мені пройти, як тільки Нем Дін побачив трахомний екіпаж, а потім я найняв човен.*

3) *My foreman let me off for half an hour (Maltz). - Мій начальник відпустив мене на півгодини.*

To let + V + N:

10) *... and at that moment she let go his arm (Green). - ... в цей час вона примудрилася втратити свою зброю.*

11) *He heard a woman say in French that it would not astonish her if that commenced to let fall the bombs (Fitzgerald). - Він почув, як жінка говорила по-французьки, і це не здивувало її, якщо це поклато б початок падіння бомб.*

22. To like + N + Vinf :

1) *"Are you sure," I added to Pyle, "that you would not like me to leave you two alone?" (Greene). - "Ти впевнений," - сказав я Паулю, - "ти б не хотів залишити нас двох наодинці?"*

2) *He had appointed a temporary foreign editor and would like me to stay in IndoChina for at least another year (Greene). - Він призначив тимчасово редактором іноземця і хотів, щоб я залишився в Індокитаї принаймні ще на рік.*

3) *I would like you to see Abruzzi and visit my family of Capracotta (Hemingway). - Мені б хотілося, щоб ти зустрівся з Абрузі і відвідав мою родину в Капракоте.*

4) *I would like you to go to Abruzzi (Hemingway). - Мені б хотілося, щоб ви пішли до Абрузі.*

23. To make + N + Vinf.:

1) *Pictures of other activities and contacts which made him feel as though he*

could no longer endure to merely trail in this fashion (Dreiser). - А вона, бачачи це, не підпускала його близько, часом уникала, змушувала його задовольнятися жаслюгідними крихтами своєї уваги.

2) It made her feel sorry (Dreiser). - Їй стало трохи сумно і шкода Клайда.

3) He wished he could make her feel that he was out here, and so cause her to come out (Dreiser). - От якби якось дати їй відчуття, що він тут, і змусити її вийти на вулицю.

4) "Gee! That was a queer sound. It makes me feel creepy" (Dreiser). - "Ну хіба? І який дивний крик. У мене просто мороз пішов по шкірі!"

5) Indeed her effort on him made him swallow quickly and half choke on the coffee he had just taken (Dreiser). - Вона так вразила його, що він мало не захлинувся кавою.

To make + N + Ven:

1) He made it known that no more of the Senators 'washing was to be done in their house (Dreiser). - Він довів до відома, що прання для сенаторів більш не повинна проводитися в їхньому будинку.

2) You make me tired, that's what you do (Dreiser). - Набридли Ви мені, ось що я Вам скажу.

3) I'm having a child and that makes me contented ... (Hemingway). - У мене є дитина, і вона приносить мені відчуття задоволення ...

To make + N + Adj.:

1) A sense of luck and sense of responsibility as to future luck so thrilling him as to make him rather tremulous - giddy, even (Dreiser). - Почуття удачі і почуття відповідальності і відчуття майбутнього щастя так схилювали його, що він весь тремтів і навіть голова у нього крутилася.

2) You've made me just crazy about you, so much so that I can hardly sleep for thinking about you (Dreiser). - Ви звели мене з розуму, я ночей не сплю - все думаю про вас.

3) Which made her all the more desirable (Dreiser). - І це зробило її ще більш

бажаною.

4) *And this made her exceedingly sick (Dreiser). - I це зробило її зовсім хворою.*

5) *There's an old saying in law, you know, that the consciousness of innocence makes any man calm (Dreiser). - Знаєте, у юристів є старе прислів'я, що свідомість власної невинуватості надає людині спокій.*

6) *The fog made the lights yellow (Hemingway). - Туман перетворив світло в жовтий колір.*

To make + N + N:

1) *Roberta Alden had become insistent that Griffiths make her his wife (Dreiser). - Роберта Олден стала наполягати, щоб Клайд Гриффітс на ній одружився.*

2) *Once he thought of him in this light, he made it a point to nod and smile in a most friendly manner (Dreiser). - Одного разу він визнав за необхідне кланятися і посміхатися йому особливо дружньо.*

3) *Nature had made him a buffon (Maugham). - Природа зробила з нього блазня.*

4) *Nature had made him a butt, but had denied him insensibility (Maugham). - Природа перетворила його в мішень, але обділила його чутливістю.*

5) *The lamplight made her skin the colour of dark amber (Greene). - Світло від лампи перетворило його шкіру в колір чорного буриштину.*

6) *I should so have made him a more imposing figure (Maugham). - Мені слід було б зробити з тебе значну фігуру.*

24. To move + N + Vinf.:

1) *... when I asked him about her, something moved him to tell me the story (Fitzgerald). - ... коли я запитав його про неї, щось змусило його розповісти мені історію.*

2) *... what appeal would move her to forsake Drouet (Dreiser). - ... яке прохання змусило б її залишити Дроуета.*

25. To order + N + Vinf.:

1) *I wondered whether she were telling the truth or whether her sister had ordered her to hurry back (Greene). - Мені було дивно, розповідала вона правду чи її сестра наказала їй поспішати назад.*

2) *We have an antisabotage unit here, of course, but I ordered them to keep out of this (Maltz). - У нас тут є підрозділ по боротьбі з саботажем, але я наказав їм не втручатися.*

3) *But will you order the hogs to harvest them when the times come? (Maltz). - Накажете ви грубіянів зібрати урожай, коли настане час?*

26. To permit + N + Vinf.:

1) *After some party or dinner or theatre to which she had permitted him to take her ... (Dreiser). - Під час будь-якої вечірки, обіду або вистави, куди вона дозволяла повестися...*

2) *And the details of the work sufficiently mastered to permit him to look about him from time to time (Dreiser). - І особливості роботи істотно дозволяли йому озирнутися час від часу.*

3) *She was interested, and clever enough to make the occasion which permitted him to speak (Dreiser). - Він їй подобається, і вона досить розумна, щоб дати йому можливість з нею поговорити.*

4) *She proposed to permit herself to do in regard to him (Dreiser). - Вона дозволила собі вчинити так стосовно його.*

5) *You have never permitted her to speak of you and your relationship, and she never has (Dreiser). - Ти ніколи не дозволяв їй говорити про себе і ваших відносинах, і вона нікому не говорила.*

To permit + N + V in passive:

1) *But there was that saving sense of eternal justice in life, which would not permit her to be carefully crushed (Dreiser). - Але було бережливе почуття вічної справедливості в житті, яка не дозволяла б їй бути знищеною.*

To permit in passive + Vinf. + N:

1) He might be permitted to call on her at the Gilpins (Dreiser). - Йому дозволили відвідувати Роберту у Гільпінов.

2) ... where, by the courtesy of Slack, he was permitted to talk with his mother alone (Dreiser). - ... де, завдяки Слека, йому надали можливість побачитися з матір'ю наодинці.

3) Who were permitted to remain near him to counsel with him as to the love and mercy of God (Dreiser). - Їм дозволили залишатися біля Клайда, розмовляючи з ним про господньої любові і милосердя.

27. To persuade + N + Vinf.:

1) Whether to go downstairs to Sondra now and persuade her to go, or whether to stay and suffer and agonize? (Dreiser). - Пити чи до Сондре зараз вниз і переконати її піти або залишатися, страждати і мучитися?

2) If only he could persuade her to leave and go somewhere else to live (Dreiser). - Якби тільки він зміг переконати її виїхати куди-небудь жити.

3) But also to persuade the postman to talk freely (Dreiser). - Але також переконати листоноші поговорити відверто.

4) I persuaded him to wait until morning (Dreiser). - Я переконав його почекати до ранку.

5) He must persuade her to come and live with him (Dreiser). - Він повинен переконати її зустрітися і жити з ним.

6) She persuaded him to see a doctor and have him prescribe (Dreiser). - Він переконав його зустрітися з доктором і виписати йому ліки.

28. To prevent + N + Ving:

1) Marriage does not prevent you leaving a woman, does it? (Greene). - Шлюб не може перешкодити залишити жінку, чи не так?

2) At least to prevent him leaving (Hemingway). - Принаймні, перешкодити йому виїхати.

To prevent + N + Prep + Ving:

1) We happened then to cross the street, and the traffic prevented us from

speaking (Maughan). - Нам вдалося перейти вулицю, але рух завадив нам поговорити.

2) I can not prevent you from doing that and would not want to if I could (Dreiser). - Я не можу перешкодити тобі робити цього, я б не хотів, якби я зміг.

3) Helpful thought or plan in connection with Sondra, would prevent him from executing it (Dreiser). - Корисна думка або план, пов'язані з Сондріо, могли перешкодити йому здійснити.

4) At any rate, a great social scandal prevented from being aired in the papers (Dreiser). - У всякому разі, вдасться запобігти появі цього громадського скандалу в роздутому вигляді на сторінках газет.

5) The calling of a special term was likely in any way to prevent it from obtaining as much time (Dreiser). - Скликання надзвичайної сесії стане на заваді захисту отримати всі відстрочки, необхідні їй для ведення процесу.

6) Did not you feel that that was enough or should be, to prevent you from running after another girl (Dreiser). - Уже одне це повинно було б перешкодити вам доглядати за іншою дівчиною.

29. To remove + N:

1) Lester removed his office to the new building (Dreiser). - Лейстер переїхав зі своєю конторою в нову будівлю.

2) ...when he would come for her and remove her to some distant city... (Dreiser). - ... як він приїде за нею і відвезе її в який-небудь віддалений місто...

30. To set + N + Vinf.:

1) The Estado Mayor of the Division is a place the General will have picked to set up his organization to command. (Hemingway). - Мерія Естадіо є місцем, яке генерал вибрав для розташування своєї організації, з метою управління звідти.

31. To stop + N + Prep + Ving:

1) She tried to stop him from coming near the dirty fire (Abrahams). - Вона не хотіла пускати його до брудної печі.

2) *She had to cling to the wall to stop herself from falling (Abrahams). - Вона повинна була притулитися до стіни, щоб не впасти.*

3) *It needed a lot strength to stop herself from going on her knees (Abrahams). - Знадобилося багато зусиль, щоб не опуститися на коліна.*

To stop + N + Prep + N:

1) *I stopped the bleeding by lying still and letting it coagulate (Hemingway). - Я зупинив кровотечу лежачи спокійно і дозволяючи крові згущуватися.*

To stop + N:

1) *I stepped out into the square and a policeman stopped me (Greene). - Я пішов у сквер і поліцейський зупинив мене.*

2) *I came back the next afternoon from our first mountain post and stopped the car at the smistamento (Hemingway). - На наступний ранок я повернувся з нашого першого поста, розташованого в горах і зупинив машину.*

3) *The driver stopped his horse... (Hemingway). - Ямищик зупинив свого коня...*

4) *I stopped the driver and Catherine got out (Hemingway). - Я зупинив водія і Катерина вийшла.*

32. To teach + N + Vinf.:

1) *If only we could do something to give him courage - teach him to act it out (Dreiser). - Якби тільки ми могли якось надати йому хоробрості, навчити його вести себе як треба.*

2) *Lanny had come with all his wisdom to teach them to read and write (Abrahams). - І ось Ленні, навчений знанням, прийшов до них, щоб навчити їх читати і писати.*

3) *She has taught them to play and to speak English and I have taught them Latin and mathematics (Maugham). - Вона навчила їх грати і говорити по-англійськи, а я вчив їх латинської мови та математики.*

4) *Pilar has taught me to roll them very well ... (Hemingway). - Пілар навчив мене обертати їх дуже добре ...*

5) "If you will teach me to shoot ... (Hemingway). - Якщо ти навчиш мене стріляти...

6) She offered to teach him to dance tonight (Dreiser). - Вона запропонувала йому навчити танцювати сьогодні вночі.

33. To tell + N + Vinf.:

1) "I'll tell you what you do - go and find Andrew and tell him to get the clubs, will you?" (Dreiser). - Я скажу тобі, що потрібно зробити - збігайте і знайдіть Андрія і скажіть, щоб він приніс палиці для гольфу, ладно?

2) Also tell him to get in the car and run up there (Dreiser). - Скажіть йому ще, хай візьме машину і, якщо можна, сьогодні ж з'їздить туди.

3) ... do what I'm telling you to do now (Dreiser). - Роби те, що я тобі кажу зараз.

4) Besides, just tell her to do it ... (Dreiser). - Крім того, просто скажи їй робити це...

5) He told me to get out (Maugham). - Він сказав мені вийти.

6) She told them to send me away (Maugham). - Вона просила їх відправити мене геть.

7) ... we have to go on fighting till the politicians tell us to stop (Greene). - ... нам доведеться продовжити боротьбу то тих пір, поки політики не накажуть нам припинити її.

To tell + N + N + Vinf.:

1) I told the driver the adress to drive to (Maugham). - Я назвав водієві адресу, куди мене підвести.

34. To trouble + N + Vinf.:

1) It troubled her to realize that she was keeping this secret from one who was already very dear to her (Dreiser). - Це змусило її усвідомити, що вона зберігала в таємниці секрет від того чоловіка, що був дуже дорогий їй.

35. To turn + N + Prep + Vinf.:

1) He did not turn him over to see ... (Hemingway). - Він не зміг змусити його

обміркувати з тим, щоб бачити...

To turn + N + Adv.:

1) *All fear that he might turn her out and leave her alone in a great city (Hemingway).* - Все побоювання, що він може її звільнити і залишить її одну в більшому місті.

To turn + N + Prep + N:

1) *It was the hammer that turned his days into a drugged phantasm (Maltz).* - Це був молот, який перетворив його життя в наркотичний привид.

36. To urge + N + Vinf.:

1) *What was it now that urged him to get out of the water and dress and run? (Dreiser).* - Що за сила спонукає його вийти з води, одягнутися і бігти?

2) *The wisdom of the world recognizes its strength when it urges a girl to marry the man (Maughan).* - Мудрість всесвіту визнає свою силу, коли вона спонукає дівчину вийти заміж за чоловіка.

3) *Her heart urged her to seek him out of the factory (Maltz).* - Її серце спонукало розшукувати його за межами фабрики.

37. To want + N + Vinf.:

1) *I want you to help him to keep track of things (Dreiser).* - Я хочу, щоб ви допомогли йому справлятися справами.

2) *I want you to knock off for the day and go home and sleep (Dreiser).* - Я хочу, щоб ти припинив роботу і пішов додому спати.

3) *So I want you to be on your guard and watch your step from now on (Dreiser).* - Я хочу, щоб ви з цього дня ретельно стежили за собою, за кожним своїм кроком.

4) *Gert Villier wants you to come to the big house now (Abrahams).* - Герд Вільєр сказав, щоб ви зараз же прийшли в Великий будинок.

5) *Celia had wanted him to stay (Abrahams).* - Сільвія хотіла, щоб він залишився.

6) *She had always wanted Gerhard to go to some large city (Dreiser).* - Вона вона завжди хотіла, щоб Герхард пішов до якогось великого міста.

завжди хотіла, щоб Герхард поїхав в який-небудь велике місто.

7) *I want you to meet me in the ladies 'parlor of the Dornton at noon Friday (Dreiser). - Я хочу, щоб ви зустріли мене в вітальні Дортонов опівночі в п'ятницю.*

To want + Vinf. + N:

1) *I want to warn you now, Swarts (Abrahams). - Я хочу попередити вас, Шварц.*

2) *I want to marry her if she will have me (Dreiser). - Я хочу одружитися з нею, якщо вона захоче за мене вийти заміж*

3) *But I want to get it straight (Dreiser). - Я хочу отримати його негайно.*

4) *"I want to tell you something, Lennie," said Lester (Dreiser). - "Я хочу тобі дещо розповісти, Ленні", - сказав Лестер.*

38. To warm + N + Prep + N:

1) *She went into the other room, lit the primus stove, and warmed the remains of the breakfast coffee (Abrahams). - Вона вийшла в іншу кімнату, розпалила примус і підігріла залишки ранкової кави.*

To warm + N + Adv.:

1) *I opened my bottle of whisky to try to warm us a little (Greene). - Я відкрила пляшку віскі, щоб трохи розгарячити нас.*

39. To wish + N + Vinf.:

1) *Why should his mother not wish him to see her carrying a bag anywhere? (Dreiser). - Чому мати не хотіла, щоб він бачив, як вона йде кудись з валізою ?.*

2) *Mrs. Gerhardt wished her to come home that the same evening (Dreiser). - Міс Герхард хотіла, щоб вона прийшла додому в той же вечір.*

3) *Now, I wish you to know that it can not stop here (Dreiser). - Зараз я хочу, щоб ви знали, що це не може зупинитися тут.*

4) *I wish you to say it (Dreiser). - Я хочу, щоб ти сказав це.*

5) *She wished her to remain for the day and to begin her duties at once (Dreiser). - Вона хотіла, щоб вона залишилася ще на день і приступила до своїх*

обов'язків негайно.

б) *I wish you had gone over (Maugham).* - Як би я хотів, щоб ти пішов.

Зазначені вище моделі каузативності є основними, базовими, і використовуються при передачі різних семантичних інваріантів каузативності. Однак, крім цих моделей англійська мова має в своєму розпорядженні ряд інших моделей, які служать в якості трансформаційних синонімів. Наприклад, моделі з маркерними одиницями let - дозволяти, allow - дозволяти, permit - дозволяти, admit - допускати, приймати і т.д. висловлюють дозвіл і дозвіл, а з маркерними одиницями order - наказувати, tell - наказувати і ін. - наказ, веління та ін. Таким же чином характеризуються інші моделі. Даний принцип моделювання каузативних конструкцій характерний для англійської мови.

Для передачі категорії каузативності за допомогою одиниць синтаксичного рівня в українській мові служать синтаксичні конструкції, в основі яких лежать каузативні дієслова, які виражають примус, прохання, спонукання, веління, наказ, дозвіл, які беруть участь в якості конститuentів каузативних конструкцій. Ці українські конструкції стають або стилістично маркованими, або використовуються для посилення і конкретизації каузації, наприклад [21, 46]:

- 1) Цар захотів, щоб ув'язнені побудували цей будинок.
- 2) Цар змусив ув'язнених побудувати цей будинок.

В українській мові ці дві пропозиції диференціюються ступенем каузації. У першому каузативність має слабку ступінь, а в другому - сильну. Для вираження сильного ступеня каузації в сучасній англійській мові використовується допоміжне дієслово to force:

1) *They forced him to get down on his hands and knees (Maitz).* - Вони змусили (примусили) його встати на карачки.

Для вираження слабкому ступені каузациии як допоміжного дієслова використовується to make:

- 1) *He wished he could make her feel that he was out here, and so cause her to*

come out (Dreiser). - От якби якось дати їй відчутти, що він тут, і змусити її вийти на вулицю.

Сильний семантичний варіант каузації в зіставлюваних мовах використовується в особливих випадках, коли необхідно підкреслити, що дії здійснюються примусово.

І фахівець з типології, і перекладач при передачі категорії каузативності повинні обов'язково з'ясовувати для себе слабкі та сильні варіанти каузування.

Перелічені нижче моделі в українській мові відносяться до так званих базових моделей каузативності [17, 45]:

- 1 - каузація пов'язана з простим каузуванням;
- 2 - каузація висловлює спонукання, тобто суб'єкт примушує, змушує об'єкт робити що-небудь;
- 3 - каузація висловлює прохання, благання;
- 4 - каузація висловлює наказ, команду;
- 5 - каузація висловлює пораду, пропозицію, запрошення;
- 6 - каузація висловлює дозвіл, допущення;
- 7 - каузація висловлює поклик, виклик, запрошення;
- 8 - каузація висловлює заборону;
- 9 - каузація висловлює бажання суб'єкта, щоб об'єкт зробив ту чи іншу дію;
- 10 - каузація висловлює домовленість або відмовляння;
- 11 - каузація висловлює створення можливості для здійснення тієї чи іншої дії;
- 12 - каузація висловлює процес перекладу в стан.

Каузативність в українській мові має розвинену морфологічну систему, а в англійській мові вона виражається синтаксично за допомогою каузативних конструкцій. В цьому відношенні між ними існує певний алломорфізм. Крім того, існує певна розбіжність між українськими та англійськими каузативними конструкціями. Українська мова в основному спирається на морфологічні

засоби, синтаксичні ж засоби грають другорядну роль. Українські каузативні конструкції стають стилістично маркованими або вживаються для посилення і конкретизації каузації [28, 131].

Сильний семантичний варіант в українській мові використовується в тих випадках, коли необхідно підкреслити, що дія здійснюється примусово. Сильні і слабкі варіанти каузування повинні враховуватися типологами і перекладачами.

Існування синтаксичного засобу вираження категорії каузативності не залежить від розвиненості і нерозвиненості морфологічного і лексичного засобів вираження даного категоріального поняття. З точки зору лінгвістичної абстракції більш важливим можна вважати той факт, що відсутність абстрагованого морфологічного засобу змушує абстрагуватися синтаксичні засоби для того, щоб стати категоріальними модифікаторами. Це видно на прикладі сучасної англійської мови.

2.2. Міжмовні семантико-синтаксичні моделі категорії каузативності в сучасній англійській та українській мовах

Категорія каузативності за своєю семантикою включає в двох зіставлених мовах ряд понять, на основі яких суб'єкт каузує об'єкт вчинити будь-яку дію. До них можна віднести наведені нижче семантичні субкатегорії каузативності, які грають роль метамови зіставлення систем англійської та української мов [30, 14].

У якості метамови зіставлення було обрано дві підсистеми. До першої підсистемі кореспондування відносяться лексико-семантичні групи, що виражають просту каузацію, спонукання, прохання, благання, наказ, команду, пораду, пропозицію, запрошення, дозвіл, заборону, домовленість або відмовляння, бажання, створення можливості, перетворення в інший стан, вимогу та інше. Ці поняття існують в обох зіставляваних мовах. Однак способи

їх вираження є різними, бо для систем неспоріднених мов характерна глибинно-поверхнева неідентичність, тобто зазначені вище поняття однаково фігурують в системах зіставлених мов, однак вони виражаються різними, етично не співпадаючими мовними засобами.

Друга підсистема кореспондування виражається за допомогою синтаксичних моделей, що виражають каузативність. Будучи абстрактними, ці моделі також є загальними для обох мов. Якщо перша підсистема характеризується як семантична метамова, то друга - як нормальна метамова. Обидві ці підсистеми лежать в основі зіставлення, а відповідні їм конкретні лексичні одиниці і конкретні синтаксичні конструкції служать поверхневими актуалізаторами обраних лексико-семантичних груп і формальних абстрагованих каузативних моделей. Розглянемо кожну лексико-семантичну групу і її міжмовні моделі окремо. Слід зазначити, що синтаксичні моделі, які наводяться нижче, не є вичерпними. У середині кожної моделі є синонімічні слова, які також можуть бути використані в цих моделях [35, 126].

Каузація пов'язана з простим каузуванням. Данна група моделей висловлює просте каузування без додаткових уточнень, тобто лексичні одиниці, що виступають в якості модифікаторів каузації за своєю семантикою не зовсім пов'язані з каузуванням. До них в англійській мові відносяться моделі і конструкції, утворені за допомогою дієслів to have, to get.

1) *He must change his tie and collar and get his hair cut and go back and report (Dreiser).* - Йому треба скоріше змінити краватку і комірець, підстригтися і бігти назад на перевірку.

2) *"But he says that you say you had it dry-cleaned at Sharon" (Dreiser).* - "Але, за його словами, ви сказали, що ти віддав синій костюм в чистку в Шерон."

3) *"Well, have him come out here at two this afternoon to see me" (Dreiser).* - "Добре, нехай він прийде сюди до мене о 2 годині дня."

В українській мові вони передаються за допомогою каузативних дієслів

говорити, казати, запитувати.

1) Він казав мені повернутися додому раніше, напевно, готував сюрприз.

2) Мене повідомили, що кур'єр вже очікував мене біля дверей.

2. Каузація висловлює спонукання, тобто суб'єкт примушує, змушує об'єкт робити що-небудь. В англійській мові сюди відносяться моделі, утворені за допомогою каузативних маркерів: cause, make, coerce, compel, to force, to urge, impel, induce.

1) You made me love you Lester ... (Dreiser). - Ви, Лестер, змусили мене полюбити...

2) ...a reply which caused Mason to smile slightly (Dreiser). - ...відповідь, яка змусила Мейсона злегка посміхнутися.

3) His mother had always urged him to pray (Dreiser). - Його мати завжди змушувала його молитися.

4) When she was compelled to take the seven o'clock train (Dreiser). - Коли її змусили сідати на потяг, який відправляється о 7 годині.

А в українській мові маркером синтаксичних одиниць, що виражають дане поняття, служать каузативні дієслова: примушувати, спонукати, змушувати, переконувати.

1) Ось де змушують тебе читати лекцію!

2) Спочатку нас змусили писати диктант, а потім вирішувати завдання.

3) Вона спокукала мене купити її найдорожчу сукню.

3. Каузація висловлює прохання, блага. В англійській мові маркерами даного категоріального поняття служать дієслова: ask, beg, inquire, entreat, implore, plead, beseech.

1) He now asked him to dress and accompany him (Dreiser). - Він попросив його одягнутися і слідувати за ним.

2) *We shall prove to you that then and later she begged him to go away with her (Dreiser).* - Ми вам доведемо, що вона просила його забрати її з собою.

В українській мові маркером каузативності служать каузативні дієслова з семантикою прохання, просити, благати.

1) *У свій час Слоуен вдався до фізичних погроз, трохи згодом вони обидва благали його дати їм час.*

2) *Він благав її не кидати його.*

3) *Вечорами він завжди просить мене співати старі пісні.*

4. Каузація висловлює наказ, команду, веління. Модифікаторами каузативності в англійській мові служать лексичні одиниці, тобто дієслова order, command, tell.

1) *Each time Mason commanded him to speak up (Dreiser).* - Кожен раз Мейсон наказував говорити голосно і чітко.

2) *The Storm Troop Leader ordered men to go into the crowd to stop the shouting (Maitz).* - Командир спецназу наказав своїм людям піти в маси, щоб зупинити заворушення.

3) *She told them to send me away (Maugham).* - Вона наказала їм відправити мене геть.

А в українській мові маркером синтаксичних одиниць, що виражають дане поняття, служить каузативне дієслово наказувати.

1) *З цією думкою він наказав перевірити документи офіцерів.*

2) *Сьогодні його наказали перевести в іншу камеру.*

5. Каузація висловлює пораду, пропозицію, запрошення та ін. В англійській мові центральним маркером каузативності є: to advice (to advise). Це дієслово має кілька синонімів, які також можуть зустрічатися в моделях каузативності. До них відносяться дієслова типу recommend, prescribe, guide, instruct, counsel, advocate, suggest.

1) *And besides, they advised me not to come - that they did not need me (Dreiser).* - Крім того, вони порадили мені не приходити - що вони не мають потреби в мені.

2) *Nicholson had begun to advise him as to books to read (Dreiser).* - Никольсон почав радити йому, які книги потрібно почитати.

3) *Did you advise him to come? (Hemingway).* - Ти порадив йому прийти?

В українській мові дані категоріальні поняття виражаються каузативними дієсловами: пропонувати, рекомендувати, радити.

1) *Вчора мені запропонували перейти на нову посаду.*

2) *Іван порадив Ірині не робити поспішних висновків та перечекаати деякий час.*

6. Каузація висловлює дозвіл, допущення. Маркерами каузативності в синтаксичних моделях служать лексичні одиниці allow, let, permit, sanction, grant, consent в англійській мові.

1) *Fieta was asking him to let them go on existing (Abrahams).* - Фіета хоче, щоб він не заважав їм просто існувати.

2) *She had allowed him to kiss her (Dreiser).* - Вона дозволила йому поцілувати себе.

3) *... so she allowed Dolly to go with him to distant country clubs and suburban houses (Fitzgerald).* - ... вона дозволила Доллі відвідувати разом з ним віддалені сільські клуби та приміські будинки.

4) *Eventually, and solely because there was no other way out, he permitted her to come to him ... (Dreiser).* - Врешті-решт і лише тому, що іншого виходу не було, він дозволив їй приїхати до нього.

А в українській мові лексичні одиниці зі значенням дозволу.

1) *Після цього Давидов зовсім перестав ходити в лазню, на медичних комісіях дозволяв оглядати себе тільки лікарям-чоловікам.*

2) *Він дозволив циганам вкрасти коня.*

3) *Нарешті мати дозволила мені поїхати на море з друзями.*

7. Каузація висловлює поклик, виклик, запрошення. Маркерами на лексичному рівні виступають слова call, tell, ask, request, summon, invite в англійській мові.

1) ... *yet the people are not required to prove a motive (Dreiser).* - *Навіть від людей не вимагають, щоб вони доводили мотив.*

2) *I'll tell him not to mention any names (Dreiser).* - *Я накажу йому, щоб він не згадав жодного імені.*

3) *When we had finished I called the waiter to pay for the drinks, and left them (Maughan).* - *Коли ми закінчили, я покликав офіціанта, щоб розплатитися за випивку, і покинув їх.*

4) *I asked him to let me stay (Greene).* - *Я попросив його дозволити мені залишитися.*

В українській мові до них відносяться лексичні одиниці зі значенням запрошувати, викликати.

1) *Через кілька днів його знову викликали в райком.*

2) *Капітонов потім викликав прораба до себе.*

3) *Після повернення з Ялти, в перший же день після виходу на роботу, Сурьев викликав його до себе.*

8. Каузація висловлює заборону. Лексичними маркерами служать слова prevent, forbid, prohibit, debar, embargo, restrain, interdict, oppose, hinder в англійській мові.

1) ... *.that prevented Isaac from uttering the criticisms he felt (Abrahams).* - ... *заважало Ісааку звернутися до нього зі словами осуду.*

2) *Martha and Veronica would have assisted her, but their father forbade them to go (Dreiser).* - *Марта і Вероніка могли б допомогти їй, але батько заборонив їм піти.*

3) *His trip to Europe prevented him from seeing three or four minor notices in the news-papers... (Dreiser).* - *Його поїздка до Європи завадила йому побачити три або чотири важливих оголошення в газетах...*

А в українській мові все лексичні одиниці зі значенням не дозволяти що-небудь робити особі. Сюди відносяться також негативні форми субкатегорії дозвіл, дозволити.

1) *Не дай мені померти зараз - так скоро.*

2) *Їй ніколи не дозволяли танцювати.*

3) *Степанов знову простягнув руку у сторону молодої жінки, проте Таїсія на цей раз не дозволила обійняти себе.*

9. Каузація висловлює бажання суб'єкта, щоб об'єкт зробив ту чи іншу дію. В англійській мові маркерами на лексичному рівні виступають слова want, wish, desire.

1) *I want you to help him to keep track of things until he sees just what is wanted (Dreiser). - Я хочу, щоб ви допомогли йому бути у курсі подій, поки він не освоїться з роботою і не почне справлятися сам.*

2) *...that because of his great love for her she desired him to know that he was not entirely forgotten (Dreiser). - ...нехай він знає, що не зовсім забутий, адже він так палко її любив.*

А в українській мові маркерами служать каузативні дієслова: пропонувати, рекомендувати, радити.

1) *Він наздогнав скривджену дівчину на ганку, взяв її за руку і змусив її повільно рухатися.*

2) *Лише комендант не взяв до уваги наше попередження, як тільки ешелон зійшов з рейок, змусив розстріляти 50 заручників.*

10. Каузація висловлює домовленість або відмовляння. В англійській мові лексичними маркерами служать слова: persuade, convince, assure, move, induce, incline, influence, dissuade, defer, thwart, prevent, hinder.

1) *But he noted, once she persuaded him to disengage her waist (Dreiser). - Але він згадав, що одного разу вона переконала його вивільнити свою талію від його обіймів.*

2) *She could induce Clyde to marry her (Dreiser).* - Вона змогла переконати Клайда одружитися з нею.

3) *He induced her to go home to her father's house (Dreiser).* - Він переконав її поїхати додому, до батьків.

4) *He tried to persuade them to buy ... (Maugham).* - Він намагався переконати їх купити...

В українській мові їм відповідають лексичні одиниці зі значенням умовити, відрадити, переконати.

1) *...посміхаючись, вмовляли вони мене танцювати на вечорах.*

2) *Боячись, що заїде і до нас, не запалив лампу, коли стемніло, умовив дітей лягти спати.*

11. Каузація висловлює створення можливості для здійснення тієї чи іншої дії. В англійській мові до лексичних одиниць, що виражають данні поняття, відносяться: enable, sanction, give, power, invest, endow, empower, allow.

1) *Where my friendship with a French naval officer would allow me to slip in (Greene).* - Моя дружба з офіцером військово-морських сил Франції дозволила б мені непомітно увійти до нього у довіру.

2) *Mrs. Caypor was giving him lessons only in order to enable Caypor to have closer intimacy with him.* - Місіс Кейпор давала йому уроки тільки для того, щоб дати можливість Кейпор отримати більш тісний зв'язок з ним.

В українській мові маркером синтаксичних одиниць, що виражають дане поняття служать каузативні дієслова: давати можливість, дозволяти.

1) *Чому вона дозволяє їм так поводитися з її бабусею?*

Висновки до 2 розділу

У сучасній англійській мові синтаксичний спосіб вираження каузативності є основним. Слід зазначити, що цей спосіб має велику універсальність у порівнянні з іншими засобами і є загальним майже для всіх мов, незважаючи на відмінності в їх системі та структурі.

На синтаксичному рівні каузативність виражається синтаксичними конструкціями. Ці конструкції абстрагуються за допомогою синтаксичних моделей. У моделях зазвичай бувають маркерні одиниці. Марковані одиниці (або слова) служать в якості основних стрижнів цих моделей. З цієї точки зору синтаксичні конструкції, які виражають каузативність, складаються з двох типів моделей: а) абстраговані моделі; б) напіваабстрагованні моделі.

Для передачі категорії каузативності за допомогою одиниць синтаксичного рівня в українській мові служать синтаксичні конструкції, в основі яких лежать каузативні дієслова, які виражають примус, прохання, спонукання, веління, наказ, дозвіл, які беруть участь в якості конститuentів каузативних конструкцій. Ці українські конструкції стають або стилістично маркованими, або використовуються для посилення і конкретизації каузації.

Існування синтаксичного засобу вираження категорії каузативності не залежить від розвиненості і нерозвиненості морфологічного і лексичного засобів вираження даного категоріального поняття. З точки зору лінгвістичної абстракції більш важливим можна вважати той факт, що відсутність абстрагованого морфологічного засобу змушує абстрагуватися синтаксичні засоби для того, щоб стати категоріальними модифікаторами. Це видно на прикладі сучасної англійської мови.

Категорія каузативності за своєю семантикою включає в двох зіставлених мовах ряд понять, на основі яких суб'єкт каузує об'єкт вчинити будь-яку дію.

До них відносяться семантичні субкатегорії каузативності, які грають роль метамови зіставлення систем англійської та української мов.

До першої підсистемі кореспондування відносяться лексико-семантичні групи, що виражають просту каузацію, спонукання, прохання, благаання, наказ, команду, пораду, пропозицію, запрошення, дозвіл, заборону, домовленість або відмовляння, бажання, створення можливості, перетворення в інший стан, вимогу та інше. Ці поняття існують в обох зіставляваних мовах. Однак способи їх вираження є різними, бо для систем неспоріднених мов характерна глибинно-поверхнева неідентичність, тобто зазначені вище поняття однаково фігурують в системах зіставлених мов, однак вони виражаються різними, етично не співпадаючими мовними засобами.

Друга підсистема кореспондування виражається за допомогою синтаксичних моделей, що виражають каузативність. Будучи абстрактними, ці моделі також є загальними для обох мов. Якщо перша підсистема характеризується як семантична метамова, то друга - як нормальна метамова. Обидві ці підсистеми лежать в основі зіставлення, а відповідні їм конкретні лексичні одиниці і конкретні синтаксичні конструкції служать поверхневими актуалізаторами обраних лексико-семантичних груп і формальних абстрагованих каузативних моделей. Розглянемо кожну лексико-семантичну групу і її міжмовні моделі окремо. Слід зазначити, що синтаксичні моделі, які наводяться нижче, не є вичерпними. У середині кожної моделі є синонімічні слова, які також можуть бути використані в цих моделях.

ВИСНОВКИ

Каузативність є одним із видів причиново-наслідкових відношень. Це такі зв'язки між причиною та наслідком, при яких друге не лише безпосередньо витікає з першого та породжується ним, але його поява ще й зумовлена певним присиленням.

Каузативні відношення мають давню історію вивчення на матеріалі різних мов. Зарубіжні та вітчизняні дослідження, присвячені цій проблемі в цілому або окремим питанням, відображають розгляд її в таких аспектах: історичному, логічному, універсально-типологічному, лексико-семантичному, формально-граматичному, функціонально-граматичному, функціонально-комунікативному, функціонально-семантичному, когнітивно-прагматичному та ін.

Каузативна конструкція – це така конструкція, яка має спонукальне значення, тобто суб'єкт спонукає когось виконати дію, а не виконує її самостійно.

Існують різні типи каузативних конструкцій, організованих за допомогою каузативного дієслова: лексичний, аналітичний, аналітико-морфологічний, морфологічний, синтагматичний, перифрастичний.

Також, каузативні конструкції бувають зв'язковими та незв'язковими. Якщо засіб каузації виражається не в якому-небудь дискретному елементі каузативної конструкції, а в усій граматичній конструкції в цілому, то така каузативна конструкція називається незв'язковою.

Лінгвістичний аналіз категорії каузативності залежить від всебічного виявлення системних властивостей кожної з зіставляючих мов, а також від застосування єдиного методу лінгвістичної інтерпретації, одних і тих же класифікаційних критеріїв і термінологій.

В сучасній англійській мові каузативність визначається як лексико-синтаксична категорія, в той час як в сучасній українській каузатив - в

основному, морфологічна категорія з синтаксичним способом вираження. Передача каузативності за допомогою одиниць синтаксичного рівня є основним способом в сучасній англійській мові та додатковим у сучасній українській мові. При цьому слід зазначити, що будь-яка морфологічна форма функціонує тільки в межах певного синтаксичного поєднання.

Для передачі категорії каузативності за допомогою одиниць синтаксичного рівня в українській мові служать синтаксичні конструкції, в основі яких лежать каузативні дієслова, які виражають примус, прохання, спонукання, веління, наказ, дозвіл, які беруть участь в якості конститuentів каузативних конструкцій. Ці українські конструкції стають або стилістично маркованими, або використовуються для посилення і конкретизації каузації.

Каузативність в українській мові має розвинену морфологічну систему, а в англійській мові вона виражається синтаксично за допомогою каузативних конструкцій. В цьому відношенні між ними існує певний алломорфізм. Крім того, існує певна розбіжність між українськими та англійськими каузативними конструкціями. Українська мова в основному спирається на морфологічні засоби, синтаксичні ж засоби грають другорядну роль. Українські каузативні конструкції стають стилістично маркованими або вживаються для посилення і конкретизації каузації.

Функціонально-семантична категорія каузативності виражається на різних рівнях мовної системи, однак основним лексичним засобом вираження каузативності вважаються каузативні дієслова. Дієслово є центральним засобом вираження каузативних відношень в англійській та українській мові.

Каузативні дієслова об'єднуються загальною категоріально-граматичною ознакою «каузувати». Це досить великий клас слів, для якого характерні дуже своєрідні перетворення семантики за специфічними моделями. Загальна категоріально-граматична ознака каузативних дієслів здатна, на думку А.П. Чудінова, накладати істотний відбиток на реалізацію найрізноманітніших моделей. Каузативні дієслова являють собою один із способів відображення між

двома (або більше) ситуаціями, які перебувають в причинно-наслідкових зв'язках.

Типи каузативних дієслів:

1) дієслова, в значення яких не входять семантичні ознаки, що характеризують каузуючу і казуєму дію. Дані дієслова функціонують в структурі з залежним інфінітивом або віддієслівним іменником, які характеризують казуєму дію;

2) дієслова, в семантиці яких значення каузативності поєднується зі вказівкою на спосіб каузації;

3) дієслова, в семантиці яких каузативність поєднується з характеристикою каузуючої дії;

4) дієслова, в семантиці яких поєднуються компоненти, що вказують на каузацію, спосіб каузації і казуєму дію і казуємий стан.

В англійській та українській мовах існують каузативні дієслова, тому переклад їх не становить труднощів. Але українська мова не має відповідних каузативних конструкцій, і внаслідок цього перекладач повинен вдаватися до інших способів перекладу.

Переклад каузативних дієслів не викликає особливих проблем, оскільки більшість із них мають еквіваленти в українській мові. Переклад же каузативних конструкцій є складнішим, тому що вони відрізняються за своїми структурами у двох різносистемних мовах.

Особливості перекладу каузативних конструкцій залежать від жанру та стилю тексту. При перекладі каузативних конструкцій в художній літературі, важливо передати експресивний елемент, в той час, як при перекладі каузативних конструкцій в науково-технічних текстах головним є передати зміст тексту, що перекладається.

Перекладач часто змушений вдаватися до трансформаційного перекладу, оскільки в українській мові категорія каузативності має вузький набір засобів вираження. Трансформації включають такі шляхи перекладу: переклад

каузативної конструкції частиною складнопідрядного речення, заміна частини мови у перекладі, переклад каузативних конструкцій простим дієслівним присудком, пермутація, описовий переклад, цілісна трансформація, фразеологічний переклад. При перекладі каузативних конструкцій з англійської на українську мову можна одночасно користуватися і морфологічним, і синтаксичним способами вираження каузативності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амаатов А.М. Морфологические каузативы в английском языке / А.М. Амаатов // Ярославский педагогический вестник. – 2003. – 150 с.
2. Амаатов А.М. Синтаксические отношения и структура аргументов / А.М. Амаатов – Казань: 2004. – 183 с.
3. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова – Л.: Издательство ЛГУ, 1963. – 208 с.
4. Амосова Н.Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка / Н.Н. Амосова // М.: Литература на иностр. языках, 1956. – 218 с.
5. Аркадьев П.М., Летучий А.Б. Транзитивность импликации и естественный язык: парадоксы каузативных конструкций в типологическом освещении / П.М. Аркадьев, А.Б. Летучий // Семинар НПММВЯ, МГУ – Москва, 2009. – 230 с.
6. Бархударов Л.С., Штелинг Д.А. Грамматика английского языка / Л.С. Бархударов // М.: Высш. школа, 1965. – 426 с.
7. Бархударов Л.С. Очерки по морфологии современного английского языка / Л.С. Бархударов // М.; Высш. школа, 1975. – 155 с.
8. Басова Р.В. О залогах английского языка / Р.В. Басова // В сб.: Проблемы английского языка. - Иркутск, 1967. – 19-36 с.
9. Бессалов А.Ю. Каузативные глаголы как средство выражения причинно-следственных отношений в английском и французском языках / А.Ю. Бессалов // Вестник Московского государственного областного университета. Серия “Лингвистика”. – 2010. – № 6. – 90 с.
10. Бондарко А.В. Грамматическое значение и смысл / А.В. Бондарко // Л.; Наука, 1976. – 174 с.
11. Боряева Л.М. Критерии грамматикализации: к вопросу о соотношении эксплицитной и имплицитной грамматики / Л.М. Боряева // Rossica

- Petropolitana Juniors. – 2007. – 72 с.
12. Букия Т.Б. Лингво-методические основы составления пособия по изучению средств выражения долженствования, необходимости и вероятности английского языка / Т.Б. Букия – Тбилиси: 1981. – 169 с.
 13. Бунге М. Причинность. Место принципа причинности в современной науке / М. Бунге // М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1962. – 511 с.
 14. Буранов Дж. Взаимосвязь различных уровней языка при сопоставлении категорий каузативности в разноструктурных языках. Уровни языка и их взаимодействие. Тезисы науч. Конференции / Дж. Буранов // М., 1967. – 35-38 с.
 15. Буранов Дж. Типологические категории и сравнительное изучение языков / Дж. Буранов – М.: 1979. – 45 с.
 16. Бурлакова В.В. Синтаксические структуры современного английского языка. Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №2103 «Иностр. яз.» / В.В. Бурлаков // М.: Просвещение, 1984. – 112 с.
 17. Быкова Е.М. Каузативные формы глагола, их категориальное значение / Е.М. Быкова // М.: 1978. – 52-57 с.
 18. Веливченко В.Ф. Языковые средства реализации каузативно-следственных отношений в тексте: дисс. ...канд. филол. наук: спец. 10.02.04 "Германские языки" / В.Ф. Веливченко. – К., 1989. – 143 с.
 19. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис / І.Р. Вихованець.– К.: Либідь, 1993. – 183 с.
 20. Воронцова Г.Н. Очерки по грамматике английского языка / Г.Н. Воронцова // М., 1960. – 360 с.
 21. Гжанияну Э.М. Развитие средств выражения каузативности в английском языке / Э.М. Гжанияну – Л.: 1958. – 15 с.
 22. Глущук-Олея Г.І. Мовні способи вираження каузативності / Г.І. Глущук-Олея // *Studia Linguistica*. – 2010. – Вип. 4. – 159 с.
 23. Дадужева А.Е. Общая характеристика каузативных глаголов // *Вестник*

- СибГУТИ / А.Е. Дадужева – Санкт-Петербург, 1994. – 47 с.
24. Десницкая А.В. Каузативные глаголы / А.В. Десницкая // Л., 1941. – 137-165 с.
25. Жигадло В.Н. О переходности и непереходности глаголов в современном английском языке / В.Н. Жигадло // Л., 1955. – 209- 227 с.
26. Карабан В.І. Граматичні труднощі. Частина II / В.І. Карабан – К.: 1997. - 204 с.
27. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти / В.І. Карабан, Дж. Мейс – Вінниця: Нова книга, 2003. – 203 с.
28. Калиущенко В.Д. Типология отыменных глаголов / В.Д. Калиущенко – Донецк: Изд-во “Донеччина”, 1994. – 342 с.
29. Кормушин И.В. О пассивном значении каузативных глаголов / И.В. Кормушин – М.: 1976. – 93 с.
30. Кучман І.М. Лінгвістичний і лінгвальний статус категорії каузативності / І.М. Кучман – Хмельницьк, 2012. – 159 с.
31. Михайлова И.С. Переходные и непереходные глаголы в современном английском языке / И.С. Михайлова – М.: 1952. – 14 с.
32. Навроцька Н.А. Зіставно-порівняльний аналіз структурно-семантичних особливостей каузативних дієслів, які виражають психоемоційний стан особи / Н.А. Навроцька // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – Ч. 1. – 178 с.
33. Наумова И.А. Глаголы с каузативным значением в современном английском языке и исторические предпосылки их образования / И.А. Наумова – М.: 1967. – 20 с.
34. Наумова И.А. Каузативность как источник семантической деривации в современном английском языке / И.А. Наумова – Уфа: 1965. – 66 с.
35. Наумова И.А. Средства выражения каузативных отношений в современном английском языке / И.А. Наумова – Свердловск:

1966. – 45 с.
36. Недялков В.П. О признаках аналитичности и служебности (на материале каузативных конструкций) / В.П. Недялков – М.: 1956. – 193 с.
37. Недялков В.П. О связи каузативности и пассивности / В.П. Недялков // Вопросы общего и романо-германского языкознания : Ученые записки Башкирского ГУ. Серия «Филологические науки». – 1969. – 207 с.
38. Недялков В.П. О типологии понудительной конструкции / В.П. Недялков – М.: 1965. – 229 с.
39. Недялков В.П. Типология морфологического и лексического каузативов // Типология каузативных конструкций. Морфологический каузатив / В.П. Недялков, Г.Г. Сильницкий. – Ленинград: Наука, Ленинградское отделение, 1969. – 49 с.
40. Ольшевская А.Г. Особенности выражения каузативной семантики / А.Г. Ольшевская – 2010. – 143 с.
41. Пирейко Л.А. Категория залога / Л.А. Пирейко – М.: 1975. – 336 с.
42. Плоткин В.Я. Строй английского языка / В.Я. Плоткин – М.: Высш. школа, 1989. - 239 с.
43. Плунгян, В.А. Введение в грамматическую семантику: грамматические значения и грамматические системы языков мира / В.А. Плунгян – Москва: РГГУ, 2011. – 231 с.
44. Резвцова М.Д. Практикум по сравнительной типологии английского и русского языков / М.Д. Резвцова – М.: Просвещение, 1989. – 160 с.
45. Рейдель А.И. Лексико-грамматическая характеристика каузативных глаголов в предложной конструкции современного английского языка / А.И. Рейдель – М.: 1971. – 264 с.
46. Реформатский А.А. О сопоставительном методе / А.А. Реформатский – М.: 1962. – 23 с.
47. Реформатский А.А. Введение в языковедение / А.А. Реформатский – М.: Просвещение, 1965. – 92 с.

48. Реформатский А.А. О сопоставительном методе / А.А. Реформатский – М.: 1967. – 542 с.
49. Реформатский А.А. Очерки по фонологии, морфонологии и морфологии / А.А. Реформатский – М.: 1979. – 100 с.
50. Рождественский Ю.В. Типология слова / Ю.В. Рождественский – М.: Высш. школа, 1969. – 286 с.
51. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 225 с.
52. Селиверстова О.Н. Семантические типы предикатов / О.Н. Селиверстова – М.: Наука, 1982. – 86 с.
53. Сергеев В.И. Именные части речи. Учебное пособие. / В.И. Сергеев – Чеб.: 1994. – 152 с.
54. Сильницкий Г.Г. Залог и валентность / Г.Г. Сильницкий – М.: Изд-во иностр. лит., 1970. – 63 с.
55. Сильницкий Г.Г. Семантические и валентностные классы английских каузативных глаголов : автореф. дисс. ...д-ра филол. наук : спец. «Германские языки» / Г.Г. Сильницкий. – Л., 1974. – 210 с.
56. Сильницкий Г.Г. Семантические классы глаголов и их роль в типологической семасиологии / Г.Г. Сильницкий – М.: Наука, 1966. – 260 с.
57. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка / А.И. Смирницкий – М.: Изд-во иностр. лит., 1956. – 260 с.
58. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка / А.И. Смирницкий – М.: Изд-во иностр. лит., 1959. – 431 с.
59. Смирницкий А.И. История английского языка / А.И. Смирницкий – М.: Изд-во иностр. лит., 1957. – 286 с.
60. Степанов Ю.С. Вид, залог, переходность / Ю.С. Степанов – М.: 1993. – 420 с.
61. Степанов Ю.С. Имена. Предикаты. Предложения (Семиологическая

- грамматика) / Ю.С. Степанов Изд. – М.: Едиториал УРСС, 2004. –180 с.
62. Степанова М.Д. Соотношение грамматических и лексических значений / М.Д. Степанова – М.: 1965. – 186 с.
63. Ступак І.В. Функціонування категорії каузативності в німецькій та українській мовах / І.В. Ступак – 2014. – 159 с.
64. Сымулов М.Г. Способы выражения каузативных отношений в разноструктурных языках: Дисс. ...канд. филол. наук: спец. 10.02.20 "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание" / М.Г. Сымулов. – Чебоксары, 2006. – 305 с.
65. Терёшина Ю.В. Межкатегориальные связи каузативных конструкций: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 "теория языка" / Ю.В. Терезина. – Ижевск, 2008. – 90 с.
66. Тестелец Я.Г. Введение в общий синтаксис / Я.Г. Тестелец – Москва: РГГУ, 2001. – 270 с.
67. Тихоцкая К.Е. Синтаксико-семантическая характеристика предложений с каузативными глаголами make, get, have / К.Е. Тихоцкая – М.: 1979. – 86 с.
68. Українська мова : Енциклопедія / [Уклад. : В. М. Білоноженко та ін.]. – К.: Укр. енцикл., 2000. – 148 с.
69. Уман Л.М. Грамматическая категория залога и логический предикат / Л.М. Уман – М.: 1965. – 195 с.
70. Уорф Б.Л. Грамматическая категория. Принципы типологического анализа языков различного строя / Б.Л. Уорф - М.: Наука, 1972. – 60 с.
71. Успенский Б.А. Принципы структурной типологии / Б.А. Успенский – М.: Издательство МГУ, 1962. – 64 с.
72. Успенский Б.А. Языковые универсалии и лингвистическая типология / Б.А. Успенский – М.: Наука, 1969. – 18 с.
73. Уфимцева А.А. Лексика / А.А. Уфимцева // Общее языкознание.

- Внутренняя структура языка. – М. : Наука, 1972. – 73 с.
74. Фортунатов Ф.Ф. Сравнительное языкознание: Из лекций прочитанных в МГУ / Ф.Ф. Фортунатов - М.: 1901. – 286 с.
75. Фортунатов Ф.Ф. Сравнительная морфология: Из лекций прочитанных в МГУ / Ф.Ф. Фортунатов - М.: 1901. – 18 с.
76. Холодович А.А. Проблемы грамматической теории / А.А. Холодович. – Ленинград: Наука, Ленинградское отделение, 1979. – 140 с.
77. Холодович А.А. Типология каузативных конструкций (морфологический каузатив) / А.А. Холодович // Ленинград: Наука, Ленинградское отделение, 1969. – 70 с.
78. Хорбни А.С. Конструкции и обороты современного английского языка. / А.С. Хорбни – М.: Госучпедгиз, 1960. – 335 с.
79. Храковский В.С. Пассивные конструкции // Холодович А.А. (ред.) Типология пассивных конструкций. Диатезы и залоги. – Л.: Наука, 1974. – 46 с.
80. Храковский В.С. Типология и грамматика / В.С. Храковский – Москва: «Наука», Главная редакция восточной литературы, 1990. – 143 с.
81. Якобсон Р. Типологические исследования и их вклад в сравнительно-историческое значение / Р. Якобсон – М.: 1963. – 107 с.
82. Ярцева В.Н. Исторический синтаксис английского языка / В.Н. Ярцева – М.: 1961. – 308 с.
83. Ярцева В.Н. О сопоставительном методе изучения языка / В.Н. Ярцева – М.: 1960. – 100 с.
84. Ярцева В.Н. К вопросу об историческом развитии системы языка / В.Н. Ярцева – М.: 1952. – 70 с.
85. Яхонтов С.Е. Формальное определение залога / С.Е. Яхонтов – М.: 1974. – 53 с.
86. Яхонтов С.Е. О морфологической классификации языков / С.Е. Яхонтов – М.: 1965. – 99 с.

87. Alsina A. On the Argument Structure of Causatives /A. Alsina // *Linguistic Inquiry*. – 1992. – 28 p.
88. Burgess S.C. Mapping Multiple Causatives /S.Burgess – Chicago: Simon Fraser University, 1995. – 250 p.
89. Comrie B. Causative Verb Formation and Other Verb-deriving Morphology // *Language Typology and Linguistic Description – Vol. III, Grammatical categories and the lexicon*, ed. Tim Shopen /B. Comrie – Cambridge: Cambridge University Press, 1985. – 312 p.
90. Haspelmath M. More on the Typology of Inchoative / Causative Verb Alternations // In: *Causatives and Transitivity*, ed. B.Comrie and M. Polinsky/ M. Haspelmath – Amsterdam: John Benjamins, 1992. – 75 p.
91. Kulikov L. Causatives // Haspelmath E., König W., Oesterreicher W. (eds.), *Language Typology and Language Universals. An International Handbook/ L. Kulikov – Berlin, New York, 2001. – 898 p.*
92. Levin B, Malka R.H. A Preliminary Analysis of Causative Verbs in English/ B. Levin // *Lingua*. – 1994. – 285 p.
93. *New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language* / [ed. Doris L. Lechner]. – Danbury, CT: Lexicon Publications, Inc., 1993.
94. Sanders T., Sweetser E. Causal Categories in Discourse and Cognition/ T. Sanders – Mouton de Gruyter, 2009. – 204 p.
95. Shibatani M. The Grammar of Causative Constructions: Conspectus // *Syntax and Semantics/ M. Shibatani – New York: Academic Press, 1976. – 34 p.*
96. Song, J.J. Causatives and Causation: A Universal-typological Perspective/ J.J. Song – *Typological Studies in Language*. – London: Longman, 1996. – 296 p.
97. Sumbatova N.R. Causative Constructions in Svan: Further Evidence for Role Domination // In: *Causatives and Transitivity*, ed. B.Comrie and M. Polinsky/ N.R. Sumbatova – Amsterdam: John Benjamins, 1993. – 68 p.

98. Wunderlich D. Cause and Structure of Verbs // Linguistic Inquiry. – London, 1997. – 103 p.
99. Ящук О.Л. Феномен каузативних конструкцій в англійській мові, їх переклад на українську мову. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-411/linguisticsand-foreign-languages-in-the-world-today-411/10713-411-0338>
100. The Syntax of Cause and Effect [Електронний ресурс] / Course Outline. – Режим доступу: www.tu-chemnitz.de/phil/